

Torzulások a gazdaság funkcionális szerkezetében (Visszatekintés a közelmúltra)

Bélyácz Iván¹ – Szász Erzsébet²

ABSZTRAKT: A tanulmány magyarázatot keres a magyar gazdaság évek óta tartó stagnálására, arra a kérdésre, hogy milyen mechanizmusok, konzisztencia-zavarok, magatartási mintázatok vezettek a gazdaság „motorjának lefulladásához”. Egyrészt gazdaságunk eltér a régió országainak gazdaságpolitikai elveitől és gyakorlatától. Számos gazdasági döntés meghozatalában gyakori a kormányzati intervenció, a források és a döntési jogkörök nagyfokú centralizációja, egyes ágazatok racionális magyarázat nélküli különadóztatása, bizonyos vállalati csoportok kormányzati kedvezményezése, kivonása a piaci kontroll hatóköréből, a felelősségvállalás nagyfokú hiánya döntési és irányítási rendszerben, a legnyilvánvalóbb gazdasági bűnesetek elszámoltathatatlansága. Másrészt a stagnálás hátterében gazdaságkormányzási tévedések állnak, a költségvetési gazdálkodás tartós lazasága, fegyelmezetlensége, a költségvetés éven belüli gyakori változtatása, a tervezettet meghaladó krónikus hiánya, az állam folyamatos eladósodása.

KULCSSZAVAK: torzulások, a gazdaság politikai kormányzása, beruházások, felhalmozás, magántőkealapok, profitabilitás, tulajdon, beruházási megtérülés, tőkekocskázat, hozzáadott érték, privilegizálás, haveri kapitalizmus, közbeszerzés.

JEL-KÓDOK: A10, H11, H60, G31, G32, D24, E22.

DOI: https://doi.org/10.35551/PFQ_2026_2_1

Bevezetés

Hazánkba 2010-2023 között 77 milliárd euró összegben érkeztek vissza nem térítendő európai integrációs források (felzárkóztatási-, konvergencia-, agrártámogatások céljára, valamint különböző célprogramok támogatására). Hazánk részéről 17 milliárd euró volt a befizetés az Európai Unió felé.

A 2010-es kormányzati hatalomváltást követően voltak szándékolt és várt változások, amelyek nem valósultak meg, másik oldalról voltak nem elgon-

1 Akadémikus, a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának professor emeritusa.

2 Partiumi Keresztény Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar egyetemi docense.

dolt és nem várt történések, amelyek viszont bekövetkeztek. Az első esetben várakozások voltak a fenntartható gazdasági növekedés és fejlődés elérésére vonatkozóan, a kis- és középvállalatok, valamint a hazai tulajdonú vállalatok termelési alapjainak megerősítése és korszerűsítése, a termelékenység növekedése kapcsán, a humán tőke fejlesztésével és a digitalizáció alkalmazásának elmélyítésével összefüggésben. Várakozások fogalmazódtak meg a nemzetközi termelés haladó tendenciáival való lépéstartásra vonatkozóan. Ezek a tervek lényegében nem realizálódtak, sőt világosan kirajzolódó *elkanyarodás és leszakadás* következett be. A második esetben olyan működési keretfeltételek jöttek létre, amelyek részeként nem elgondolt, mégis bekövetkező események történtek. Erre példa a teljes társadalmi egyeztetést és konszenzust nélkülöző alkotmányozás, a tartósan fennálló rendeleti kormányzás, a gazdaságsszabályozást uraló centralizáció és kormányzati túlhatalom, az állami költségvetés normáinak fellazulása, a versenygazdaság mellé telepített – elkülönült szabályok szerint működő – kormányközeli vállalatok rendszere.

Ezt a különös elbánásban részesülő vállalati kört többféle jelzővel illették az utóbbi években; nevezték „crony” kapitalizmusnak, járadékvadász oligarcháknak, a kormány iránt lojális vállalkozásoknak. Ehelyett alapvető motívumaikból kiindulva kísérünk meg definíciót adni. Minthogy e vállalatok egyike sem tartozik a versenyszektorba, a profitmaximalizáció nem elégséges cél e vállalkozások jellemzéséhez. Tekintettel arra, hogy ebben a vállalati körben – a többnyire építőipari profil mellett – ugyanazon vállalat(-csoport) tulajdonosainak van vagyonkezelő, ingatlanforgalmazó és ingatlanfejlesztő cége, helyesebb azt feltételezni, hogy az alapvető cél a vagyonmaximalizáció. E különös profilú vállalatok és csoportjaik birtokolnak épületingatlan vagyont, területingatlanokat, termelő és szolgáltató vállalkozásokat, gyakorolhatnak holding funkciókat, de ugyanígy pénztőkét, s be nem fektetett pénzvagyont is. A profit-maximalizáció és a vagyon – minden határon túli – növekedésének szándéka azért igényel megkülönböztetést, mert *a passzív vagyonelemek nem működnek értéktéremtő tőkeként.*

A 2010 után kialakult duális szerkezet (versenygazdaság versus kormányközeli szektor) az ágazati-vállalati struktúrában a külföldi tulajdon visszaszorítását szolgálta a bankszektorban, a közműveknél és más szolgáltatóknál, másrészt a nemzeti tulajdon súlyának növelését célozta. Ez az eredeti cél jelentősen módosult a járműipari klaszter új szegmenseinek megjelenésével (új autógyárak és akkumulátor-gyártó üzemek). Mind az új külföldi tulajdonú – termelő – üzemek alapítása, mind a kormányközeli vállalati hálózat kiépítése rendkívül nagy összegű állami forrás- és vagyonallokációt igényelt.

Az új gazdaságfejlesztési koncepció alaphangját az úgynevezett unortodox gazdaságpolitika – homályos tartalmú – deklarálása adta meg. Ebbe beletartozott a felívelő nemzetközi piaci konjunktúra ellenére erőltetett pro ciklikus növekedésgyorsító törekvés, a vállalatok által, rövid idő alatt, nehezen abszorbeálható hitelnyújtási áradat, benne a piaczgazdaságban szokatlan monetáris finanszírozással, továbbá a forintvaluta gyors leértékelődése, a külföldi források hazai finanszírozásba bevonásának korlátozása. Ezen túlmenően az első

években nem történtek látványos változások a tulajdonrendszerben és az erőforrások ágazati elosztásában.

2015 körül radikális változás-sorozat kezdődött, ami szorosan kapcsolódott az európai migrációs válsághoz, az oligarcha-sorcsere végigviteléhez, a rendeleti kormányzás hazai kezdeteihez és a fokozottan centralizált beruházási projekt kiválasztás rendszeréhez. Rövid idő leforgása alatt a kiválasztott kormányközeli vállalkozások nagy nyereséget realizáló cégekké váltak, s gyökeresen átíródott a legnagyobb vagyontulajdonosok élvonalának listája.

A nagy beruházási projekteket megvalósító cégek – döntően állami beruházási megbízásoknak köszönhetően – a közbeszerzési eljárások számukra előnyös kormányzati alakításával, a forráselosztásban különleges előnyöket élveztek és kiugróan nagy profitokra tettek szert. E kiválasztott vállalatok vagyonnövekedése számos csatornán keresztül történt: e vállalatok lehetnek közvetlen fizikai vagyontulajlás (terület-, épületeingatlan) kedvezményezettjei, részesülhettek állami forrásjuttatásban, kedvezményes vagy kamatmentes hitelekben, kaphattak európai uniós forrásokat, s felhalmozhattak vállalati saját pénzalapokat is. A kiemelt vállalatok kedvezményezettjei lehetnek az állami vagyon nagytömegű privatizálásának. Ez utóbbi kétharmad részben ingyenes és/vagy kedvezményes vagyonátadás volt. Ennek kapcsán Voszka (2025:1078) feltárta, hogy az államosítást követő privatizáció az utóbbi tíz évben, az állami vagyonnak közel felét érintette. *Az itt leírt preferenciális elbánás a kormányközeli vállalatokat nagy előnyhöz juttatta a versenyszféra vállalataival szemben. Ilyen körülmények között nem lehetett szó azonos működési- és versenyfeltételekről, és ez torzulást okozott a vállalatok funkcionális szerkezetében.*

E tanulmány célja meggyőző és elfogulatlan magyarázatot adni gazdaságunk évek óta tartó stagnálására. A tanulmányban megvizsgáljuk azokat a specifikus jellemzőket, amelyekben gazdaságunk eltér a régió országainak gazdaságpolitikai elveitől és gyakorlatától. Szembenézésre törekszünk a megkülönböztető vonások kritikai elemzésével. Abból indulunk ki, hogy más országoktól eltérően nálunk kifejezett formában működik a *gazdaság politikai* kormányzása. Eszerint számos gazdasági döntés (még vállalatiak is) meghozatalában gyakori a kormányzati intervenció. Másutt nem törekednek a források és döntési jogkörök olyan fokú centralizációjára, mint nálunk. Más országokban nem létezik a normatív adózás mellett olyan *különadózási sárcolás*, mint gazdaságunkban. Ez valójában a racionális magyarázatot nélkülöző akaratlagos pénzelvétel, amely csak bizonyos ágazatokat sújt. Más gazdaságokban ismeretlen bizonyos vállalati csoportok kormányzati kedvezményezésének olyan rendszere, amelynek keretében vállalatok sorát kivonják a piaci kontroll hatóköréből, s olyan mérvű megkülönböztetés jön létre, amely nélkülözi a racionális magyarázatot és méltányosságot. Az egyik kirívó jellemző a hazai döntési és irányítási rendszerben a felelősségvállalás nagyfokú hiánya, különösen a döntési hibák következményei esetében. Ehhez a vonáshoz szorosan kötődik a döntések következmények nélkülisége, ami még a legnyilvánvalóbb gazdasági bűnesetek elszámoltathatatlanságára is kiterjed.

Ilyen körülmények között teszünk kísérletet annak feltárására, hogy milyen mechanizmusok, konzisztencia-zavarok, magatartási mintázatok vezettek a gazdaság „motorjának lefulladásához”. Feltételezésünk szerint szükséges feltárni az országunkra specifikusan jellemző mozgatókat, hogy igazolni tudjuk azt a tételt, hogy a stagnálás hátterében elsősorban *gazdaságkormányzási* tévedések állnak. Ezek közül is kiemelkedik a költségvetési gazdálkodás tartós lazasága, a jólismert fiskális alkoholizmus. Olyan fokú költségvetési fegyelmezetlenséggel ritkán találkozunk más országok esetében, amely a költségvetés éven belüli gyakori változtatásokban, vagy a tervezettet meghaladó krónikus hiányban testesülnek meg. Ehhez szorosan kötődik az állam folyamatos eladósodása. Más országokban olyan könnyedén nem nyúlnak a külső és belső eladósodás eszközhöz, mint nálunk. Ha hatékonysági okok vagy pazarlás miatt lép fel forráshiány, akkor természetesnek tartják az adósságból történő kiegészítést. Általában nem merül fel a költség racionalizálása, a megszorítás, s a költségek visszalépés. Ezek azok a specifikumok, amelyek ismerete közelebb vihet a stagnálás leküzdéséhez.

Az 1. táblázat bemutatja a gazdasági növekedés régiós környezetét. Adatai tanúsítják, hogy a háború kitörését követően hazánk aggregált növekedése volt a második legalacsonyabb a régió országai között. Amikor nálunk magyarázatot keresnek a gazdaság növekedésének lefékeződésére, akkor említik a háborút, a hazai gazdaság fokozott kitétségét a felvevő piacot jelentő partnerországok belső gazdasági problémáit (német gazdaság) a hazai adottságok másokétól eltérő különleges helyzetét (nyersanyag és energiahordozó hiány miatti kitétség).

1. táblázat: A régió néhány országának gazdasági növekedési adatai 2022–2025 között

Év	2022	2023	2024	2025	Változás összesen
Bulgária	4.0	1.9	2.8	2.7	11.4
Ausztria	5.3	-1.0	-1.0	0.3	3.6
Csehország	2.8	-0.1	1.1	2.1	5.9
Eurozóna	3.5	0.4	0.9	1.1	5.9
Horvátország	7.3	3.3	3.9	2.8	17.3
Lengyelország	5.3	0.2	2.9	3.1	11.5
Magyarország	4.3	-0.9	0.5	0.4	4.3
Románia	4.0	2.4	0.8	1.4	8.6
Szlovákia	0.4	2.2	2.1	0.2	4.9
Ukrajna	-28.8	5.3	2.9	2.0	-18.6

Forrás: Eurostat, Kopint-Tárki (Közli: Népszava, 2025. 10. 25.)

A gazdaság kormányzásának alternatívái: politikai versus szakmai

A gazdaságban bekövetkezett torzulások okai közül kiemelkedik a politikai kormányzás meghatározó szerepe, a gazdasági működési mindenre ható átpolitizáltsága. A politikai kormányzás áthatja a gazdaság befolyásolásának minden mozzanatát, a fejlesztési irányok kiválasztásától a termelő projektek kivitelezési módjának meghatározásáig, a preferált területek szelekciójától az eszközök megválasztásáig. A választott kormányzási mód együtt járt a döntési jogkörök mértéktelen centralizálásával, a piaci elemek nagy részének kiiktatásával, a verseny teljes mellőzésével. A gazdasági szerkezet jövőbeni fejlesztési irányainak meghatározása gondos hatásvizsgálatokat igényelt volna a termelési feltételek rendelkezésre állásának tekintetében, a piaci kilátások elfogulatlan felmérésével összefüggésben, a környezetvédelmi szempontok szigorú érvényesítésével. Mivel a megvalósítandó projektek kiválasztása nagyon rövid idő leforgása alatt történt, az említett mérlegelésre nem került sor. Számos projektet a kormányzat úgy vont ki az előzetes hatásvizsgálat és az elmaradhatatlan gazdaságossági-hatékonysági vizsgálat hatóköréből, hogy azokat nemzetgazdaságilag kiemelkedő jelentőségű beruházásoknak nyilvánította. Ez nem erősítette az elvárt normák és kritériumok teljesítési kényszerét, hanem éppen ellenkezőleg: előidézte a követelmények felpuhulását. *A gazdaság politikai kormányzásának az a fő ellentmondása, hogy a gazdaság befolyásolásának ez a módzata csupán a politikai akarat közvetítésére alkalmas, ám nem képes koherens keretrendszer kialakítására, hogy alapul szolgálhasson belső ellentmondásoktól mentes gazdaságstratégia kialakításához.*

Ilyen körülmények között nem sikerült elkerülni a voluntarizmust a fejlesztési döntésekben. Amikor olyan célok fogalmazódtak meg, mint a nemzeti tőkéosztály „létrehozása”, vagy hogy „az akkumulátor-gyártásban a világ harmadik legnagyobb termelője leszünk”, akkor olyan fejlesztési irányokat határoztak meg, amelyeknek mind a feltételek, mind az indokoltság oldalán kétséges az értelme. A gazdaság politikai kormányzásának keretrendszerében nem ütköztethetők egymással érdekek, érvek, feltételek, kritériumok, s mindez oda vezet, hogy megbomlik a gazdaságfejlesztési eszköz-és célrendszer belső konzisztenciája. Egy évtized alatt olyan sok projekt indult, vagy ezekre irányuló tervek készültek, amelyek feszültségmentes abszorbeálására gazdaságunk még hosszabb idő alatt sem képes.

Gazdaságunk e század első évtizedében hiába érkezett válaszúthoz: végleg szakítani kellett volna az extenzív fejlesztés ideájával, ehelyett a második évtizedben, sőt a harmadik évtized eddig eltelt időszakában is tovább él az extenzív fejlesztés megrögzült eszméje, s ehhez – természetes kellékként – oda tartozónak vélik a megaprojektek uralmát, a kormányzat által kreált tőkés erőcsoportokat, az erőforrások koncentrált elosztását és újraelosztását, valamint a kiemelt nagyvállalatok bőséges kormányzati támogatását. Miért okoz torzulást a gazdaság szerkezetében ez a politika? A források koncentrált elosztása és

újraelosztása csak úgy volt elérhető, hogy a bankhitelek, az európai uniós pénzek és a különadókból származó alig több, mint száz vállalatot kedvezményeztek. Az extenzív fejlesztés helyett arra lett volna szükség, hogy több ezer vállalat helyzetbe hozatalával növelhető lett volna a kis- és középvállalatok exportképességi felülete. Ezt az intenzív fejlesztés meghatározóvá tétele megteremthette volna, amire azonban rendkívül szűk sávban történtek hatékony lépések. Ennek feltétele lett volna elérhetővé tenni középvállalatok és hazai tulajdonú nagyvállalatok számára korszerűsítő beruházásokat, rekonstrukciókat, hatékony menedzseri tudást, digitalizációt, a rajtuk levő adózási és adminisztratív terhek mérséklését, végeredményben munkájuk produktivitásának növelését. A kisvállalatok esetében a terhek csökkentése, a piacra jutás feltételeinek javítása lett volna a legfontosabb.

A másfél évtizedes politikai gazdaságkormányzás a be nem teljesült remények időszaka volt. A nemzetközi piaci konjunktúra, a rendkívül nagy összegű vissza nem térítendő európai uniós források bevonása, a külföldről felvett hitelek nagy tömege lehetővé tette volna az ország felzárkózását. Ma már világosan látható, hogy a politikai kormányzás vélt előnye ellenére, a viták és egyeztetések kikerülésével, a központi akarat hézagmentes érvényesítésével, a koncentrált elosztással nem a gazdaság ellenálló képességét erősítette, hanem a legtöbb vonatkozásban *törékennyé és sebezhetővé tette a gazdaság szerkezetét* és tartós stagnálásba fullasztotta a gazdaságot.

Vagyonfelhalmozás vagy értékteremtés?

A 2010 utáni időben a gazdaság politikai kormányzása honosodott meg, amihez hozzá tartozott a politikai favorizáció; ez az erőforrások elosztásában meghatározó szerepet játszott. A kormányközeli vállalkozások indulhattak egyetlen indulóként közbeszerzési pályázatokon, előnyben részesülhettek többszereplős esetekben, ahol bizonyos kitételek csak adott vállalatra vonatkoznak, nemcsak vásároltak vállalatokat, hanem „szerezhettek” is, kaphattak direkt pénzügyi támogatást nem nyilvános eljárás keretében, valamint kormányrendelet alapján. Ezek a vállalatok – ha léteztek is 2010 előtt – nem voltak jelentős üzleti tényezők. 2020-ban már a közbeszerzések – érték szerinti – egynegyedét a kormányközeli cégek tucatnyi köre nyerte el. A legnagyobb tulajdonnal rendelkező tulajdonos birtokában – vagy kizárólagos, vagy résztulajdonosként – több száz vállalat volt, ami diverzifikált, eklektikus, véletlenszerűen összegyűrt vállalatbirodalomként jött létre.

A kormányközeli vállalati kör nem piaci működési karaktere több vonatkozásban is megnyilvánul. Az e szektorban képződő nyereség sorsáról annyit lehet tudni, hogy annak meghatározó többségét konzekvensen osztalékként kiveszik a vállalkozásokból, s luxus életmód finanszírozására fordítják, további horribilis összegekbe kerülő, magánhasználatú közlekedési eszközökbe forgatják be, hivatkozó beruházások formájában. Bár ennek morális implikációi is

súlyosak, további gond az, hogy ezek az extrajövedelmek nem válnak a termelést korszerűsítő tőkévé, s önerősítő termelékenység-növekedés forrása helyett, pazarló fogyasztás martalékává lettek.

Fontos felismerés annak rögzítése, hogy a megaberuházásokban megjelenő tömeges extenzív gyárüzem-fejlesztés és az építőipar helyzetbe hozatalának és néhány vállalatra koncentrálásának kormányzati koncepciója együtt fogant meg. Erre jó példát adnak a nagy infrastruktúra-fejlesztések, a vasútépítés nemzetközi projektje, s a tömeges üzemépítéssé vált akkumulátorgyártási program. Az e projekteket megvalósító monopolhelyzetű vállalatok költségajánlatai – az egyediségből adódóan – ellenőrizetlenek és összehasonlíthatatlanok voltak, gyakran felső korlátokat nélkülözve.

A nagy vagyonok legmeredekebb növekedése az utóbbi öt évben következett be, amikor a hazai gazdaság lényegében stagnált. Ez semmiképpen nem történt meg a piac által legitimált hólabda-modell szerint, hiszen a favorizáció eredményeként keletkezett nyereség beruházási-fejlesztési módon történő felhalmozására nem került sor.

A kormányközeli vállalatok és tulajdonosaik rövid idő alatt végbement, nagymérvű vagyonfelhalmozása felvet néhány kérdést. Ha ismert tény az, hogy a kormányközeli cégek döntő részben állami megbízásokat teljesítenek, s bevételeik zöme kormányzati forrásból származik, akkor az is egyértelművé válik, hogy ezek a vállalkozások *nem a versenypiacból élnek*. Ez felveti azt, hogy e cégek nem piaci bevételhez jutnak teljesítményük ellenértékeként, hanem a járadék különös formáját élvezik. Ha bizonyos vállalatok folyamatosan megnyerik a tendert adott építési szegmensben, vagy egyedül indulóként kapják a megbízást, akkor a piaci verseny kiiktatásával járadékszerű formában kapják fizetségüket. Ha végig tekintünk a kormányközeli vállalati kör profil-szerkezetén, akkor érthetővé válik a vállalati bevételek járadékként tételezése. Találunk benne a kormányzat által favorizált és feltőkésített bankokat, tucatnyi építő céget, számos vagyongazdálkodási és ingatlanfejlesztő vállalkozást, jövedéki termékek monopol-forgalmazóit és különféle befektetési alapokat. Ezek a profilok a kormányzati megbízások, az állami vagyonjuttatás és az e körbe tartozó vállalatokba irányuló forrástranszfer formájában jutottak pénzalapokhoz.

Ennek a forrás-ellátási gyakorlatnak kulcseleme a beruházási projektek *túlárázása*. Ez következik a mesterségesen kialakított *monopolpozíciókból*, a közbeszerzési pályázatokból – ebben a rendszerben – tapasztalható visszaélésekből, a széles körben elterjedt, szigorúan nem opponált árajánlatokból-kalkulációkból. Az időszak egészére is vonatkoztathatóan a beruházási megbízások kontrollálatlan túlárázása – hallgatólagosan – a kedvezményezett kormányközeli vállalati hálózat *burkolt támogatását* is szolgálta. Könnyen ellenőrizhető, hogy e vállalatok és vagyontulajdonosok a túlárázott projektek bevételeiből – rövid idő alatt – nagy nyereséget képeztek. Ezáltal igen nagy különbség alakult ki a kedvezményezett vállalatok és a versenygazdasági cégek nyereség-dinamikájában. A kétségek oldalán ezt a torzulást tovább árnyalja az a tény, hogy például az építőipari vállalkozások csekély eszközberuházással – keveset kockáztatva – érték

el a hatalmas profitokat. Mint már történt említés erről, az építő vállalatok esetében az őrségváltás és az új pozíciók elfoglalása 2015 után fokozatosan ment végbe és a 2020-as évek közepére kiteljesedett.

A kedvezményezett vállalati körben alapított ingatlanforgalmazó és –fejlesztő, befektetési célú cégek sorának az utóbbi évtizedben nagy szerepe volt a lakás-, irodaház- és különféle ingatlan árbuborék kialakulásában. A gazdaságban működő, vagyongazdálkodással foglalkozó cégek harmada a kormányközeli vállalatok által alapított entitás. A privatizált ingatlanok azoknak az ingyenes kormányzati vagyonyjuttatásként e vállalatokhoz kerülő darabjai, többnyire az e körön belüli tulajdonosok közötti adásvételi tranzakciók tárgyai lesznek. A megkülönböztetetten kezelt kormányközeli vállalkozások likvid ingyenes forrásokat és kedvezményes hiteleket egyaránt kaptak, így eme fizikai vagyonyjuttatás adásvétele nem ütközik akadályokba, ugyanakkor e tranzakcióknak az új érték teremtése szempontjából korlátozott hatása van, azonban a nagy vagyony gyors felépülésében annál nagyobb a szerepük. Gondot okoz az, hogy az e vagyonelemeket mozgató likvid források a versenygazdaságban nagyobb és kedvező makrogazdasági hatást generálva értékesülnének. Az exportképes kapacitásoknak, a korszerűsítést eredményező termelő és szolgáltató beruházásoknak van társadalmi hasznossága, szemben az ilyen hatással nem járó öncélú vagyonfelhalmozással.

Hangsúlyozni kell, hogy a nagy vagyony gyors felépülése nem piaci versenyben történik, s a kedvezményezett vállalatok tulajdonosai és tőkeműködetői valós kockázatot a felhalmozási folyamat egyetlen pontján sem vállalnak. *A gazdaság politikai kormányzásának nálunk kialakult rendszerében az állam és a kiválasztott vállalatok különös szimbiózisban együttműködve a döntési hibák és a téves döntések következményeit a jövőre hárítják.* Ennek egyik súlyos következménye az ország permanens eladósodása. Kritikusan szólva, az átgondolatlan állam-vállalat szimbiózis egyik oldalról a kedvezményezett vállalatok kockázatait kiiktatja, másik oldalról azonban a gazdaságkormányzási hibák, tévedések és kártétel társadalmi költségeit, az elmaradt haszon következményeit az emberek egészségének veszélyeztetése, a környezet állapotának romlása és a jövőbeni generációk aránytalan terhelése egyenlíti ki.

Közbeszerzés, alapítványok, monopolizált szolgáltatások

A kormányzati politika által irányított gazdasági működést súlyosan torzította a verseny legtöbb elemének kiiktatása. Ennek következménye lett a széleskörű túlárazás (nemcsak a beruházási projekteknél), továbbá a minőségnövelés akadályozása, a verseny által ösztönzött költségcsökkentés ellehetetlenítése, valamint indokolatlan (teljesítmények által meg nem alapozott) extraprofitok képződése.

Az egyik ilyen terület volt a *közbeszerzések* világa. A közelmúltban külföldi szaksajtó közölt cikksorozatot több százezer hazai közbeszerzési eset tapasztalatait összegezve (Financial Times, 2026. március). Eszerint 2010-2022 között –

értékben számítva – a megbízások 14%-át 13 társtulajdonos 42 vállalata nyerte el. A szóban forgó tulajdonosok a kormányzat által túlpreferált oligarchák voltak. Az elnyert megbízások értékbeni koncentrációjára jellemző, hogy az így kiosztott 28 milliárd eurós összeg a közbeszerzési esetek számosságának 1%-át kedvezményezte. 2010-2023 között a politikai kapcsolatokkal alátámasztott vállalatok az összes megbízás 45%-át egyedül (versenytárs nélkül) nyerték meg, addig 2024-2025-ben ez az érték 69%-ra ugrott. Ilyen körülmények között az elnyert megbízások árazása korlátok nélkülivé válhatott, s ez jelentősen megrágíthatta a teljesítési számlát, s ez *fűthette az inflációt is*. A verseny kiiktatása sokat rontott a gazdaság egészének teljesítményén, akadályozva a termelés fejlesztését, s nagyon fontos felhajtóerőt eltávolítva a gazdaság működéséből.

A torzulások igen súlyos formájaként tekinthető az állami-kormányzati alapítványtétel elburjánzása. Az alapítványok olyan változatairól van szó, ahol az alapítvány javára érkező donációk a vállalatok rész tulajdonát adományozzák kiválasztott intézmények javára, feljogosítva azokat a résztulajdon arányában történő hozamvételre, azaz a realizált profit részarányos birtokba vételére. Ugyanilyen hozamrészesedést biztosít a kedvezményezettek számára a megtermelt vállalati profit (adózást elkerülő részének) közvetlen eljuttatása az alapítványokhoz-kedvezményezettekhez. Ezek a módok alapozták meg az alapítványi formában működő felsőoktatási intézmények kormányzati védelem alatt álló más oktatási egységek, valamint az élsport-klubok finanszírozását.

Az alapítványok-intézmények forrásellátásának ezek a módjai súlyos aggályokat vetnek fel. Vállalatok résztulajdonát szimbolizáló értékpapírok alapítványoknak juttatása azt jelenti, hogy ezek az egységek elkerülik a profitadózást, s ezáltal szűkül az állami költségvetés bevételi oldala. Ugyanez mondható el a sportklubok támogatásáról, s minden olyan vállalati forrásról, ami a szabályok szerint adóköteles lenne. A gond tehát nemcsak az, hogy a szóban forgó források pontosan nem tervezhetők, mivel a vállalati profitképződés bizonytalansága miatt kiszámíthatatlanok. A még nagyobb gondot az jelenti, hogy ily módon sajátos privatizáció megy végbe, *a források sorsa ellenőrizhetetlenné válik*, ami visszaélésre is lehetőséget teremthet. Az intézmény-finanszírozás fentebb vázolt rendje – az említett esetekben – a normatív és ellenőrizhető forrásjuttatási mód kikerülését jelenti, amely éves viszonylatban, nemzetgazdasági méretekben több ezer milliárd forintos összeget is jelenthet. Ennek egy része *az állami költségvetést illette volna: ennek kivonása a közfeladatok finanszírozásából egyenértékű az éves költségvetés bevételi oldalának megrövidítésével*. A finanszírozás alapítványok közbejöttével történő lebonyolítása a gazdaság működésének *torzulásaként* értékelhető.

A harmadik példa a *mesterséges monopóliumok* létrehozása. A politikai irányítás alatt levő gazdaság ágazataiban és a szakágakban egyetlen szereplő volt a meghatározó a pályázatok túlnyomó többségének elnyerésével. Az építőiparban szakáganként alakítottak ki mesterséges monopóliumokat, aminek az lett a következménye, hogy az ágazatban szokásos 5%-os árbevétel-arányos nyereség helyett, az utóbbi években 15-20%-osra növekedett ez az érték, ami három-négy-

szeres növekedést jelentett. A mesterséges monopóliumok áralakítása drágulást okozott, ami több területen is táplálta az inflációt. A nagy infrastruktúra projektek esetében elburjánzott a túlárzás, ami később kiterjedt a koncessziós sztrádakezelésre is, ami olyan hosszú megbízási szerződéseket eredményezett, amelyek több évtizeden keresztül biztosítottak kockázat- és felelősségvállalás nélküli hozamvételi lehetőséget, kiválasztott oligarchák számára.

Ugyancsak mesterséges monopóliumok kialakítására került sor a *biztonsági-intézményfenntartási-őrzési szolgáltatások* körében. E szektorban a szakági profilok szerint egyetlen vállalat volt a meghatározó az ellátásban. Ezek a vállalatok az utóbbi évtized kezdetén évente 2-5 milliárd forint árbevételt realizáltak, majd az utóbbi években ez 15-20 milliárd forintra növekedett az intézményfenntartásban. A biztonsági szolgáltatásban az éves átlagos árbevétel meghaladta a 3 milliárd forintot. A biztonsági szolgáltatásban az éves adózott eredmény megközelítette a félmilliárd forintot (Forrás: Vállalati beszámolók). Ezeket a szolgáltatásokat szélesre szabott keretszerződések szabályozták, s a néhány érintett vállalat – egy évtized alatt – ezer milliárdos bevétel után 10%-os profitot realizált. Ebben a szektorban a verseny teljes kizárása megdrágította a szóban forgó szolgáltatásokat.

Ezek a vállalatok biztos bevételhez és kockázatmentes extraprofithoz jutottak, ami a vonatkozó vállalatok *burkolt támogatásaként* is felfogható.

Példa mesterséges monopólium létrehozására a *propaganda-célú plakát-kihe-lyezés*, amely egyetlen vállalat révén történik. E cég az utóbbi tíz évben 150 milliárd forint összegben realizált árbevételt. Hasonlóképpen mesterséges monopólium birtokolja a *kaszinó-koncessziót*. A vonatkozó törvény szerint e tevékenység állami monopólium, amelyet többségi állami tulajdonú cég végezhet. Országunkban ez kiszervezett formában működik, amit magánvállalat működtet – tízéves átlagban – 30%-os árbevétel-arányos nyereségrátával.

A tulajdon és a kockázat szerepe a kormányközeli vállalatokban

A gazdasági szerkezet torzulásának vizsgálatakor felmerül a kérdés, hogy a vagyonjavak e szektort kedvezményező juttatásaiban a jutányos áron vagy ingyenesen történő privatizációban vajon egyértelműen azonosíthatók-e a szerepek, vagy inkább definiálatlan státuszú pénzügyi és gazdasági aktorok játszószék a főszerepet? Annyi megállapítható, hogy a vagyonjavak és pénzforrások kormányzati döntés alapján kerülnek a kedvezményezett vállalkozásokhoz és gazdasági entitásokhoz, a kormányzat preferenciáit tükrözve. További kérdés, hogy a személyekhez kötődő nagy vagyonok gyors felnövekedése nyomán vajon pontosan meghatározhatók-e a tulajdonosi jogosultságok vagy a működtetési hatókörök? A *bizalmi tőkehasználatnak* és –őrzésnek a világban jól körülhatárolt kritériumai és jogosultságai vannak, de a nálunk kialakult gyakorlat ettől eltér. Az elmúlt másfél évtizedben gazdaságunkban az állami- és magántulajdon sajá-

tos szimbiózisa jött létre egyugyanazon vagyoni jóságra vonatkozóan, s Voszka (2025: 1058) ezt a kevert tulajdoni képződményt politikai tulajdonnak nevezi.

Az állami tulajdonként számon tartott javakat a kormányzat mint személytelen autoritás adományozza diszkrecionális felhatalmazás alapján. Annyi egyértelműen látható, hogy a hirtelen előállt nagy vagyonok nem a közgazdaságtan törvényei alapján, nem hólabdaszerű, úgynevezett szerves fejlődés alapján jöttek létre. A kormányzat általi adományozás viszonylag kevés számú szereplőt kedvezményezett. A vagyonjavakhoz való – ily módon történő – hozzájutás a piaci szabályok és működési mód mellőzésével történt, a legtöbb esetben ellenérték megfizetése és visszerthes kötelezettség nélkül. Ebben a tekintetben lényegi kérdés, hogy ezáltal a kedvezményezett teljes értékű tulajdonossá válik-e? Ha a tulajdonjog elnyerése nem végleges és visszavonhatatlan, akkor kiürül a tulajdonjog közgazdasági és jogi tartalma, mivel a tulajdonviszonyok tisztázatlanok.

A tulajdonosi jogok tisztázottsága vagy nyitott kérdései sok szempontból fontosak, de ezek közül is kiemelkedik a kockázatviselés szerepe. A közgazdaságtan szabályai szerint a nagyobb hozam és vagyon eléréséhez egyre nagyobb mérvű kockázatvállalásra van szükség. Ennek fényében jogos a kérdés, hogy a néhány év leforgása alatt óriásira duzzadt oligarcha-vagyonok eléréséhez kik, és milyen fokú *többletkockázatot vállaltak*. A piacot korlátozó, azt sok esetben teljesen kiiktató keretrendszerben, különösen a tulajdon relativizálásától kísértén, a kockázat egzaktan telepíthetetlen marad. A piaci versenyben megnyert profit kockázatvállalást feltételez. Amikor nagy tőkét birtokló alapítványok forrásait tőkepiaci befektetési tranzakciók tárgyává teszik, akkor felmerül a kérdés, hogy az állami tulajdonú (vagy jegybanki) forrásokat *milyen felhatalmazás alapján fektetik be igen kockázatos tőzsdei vállalkozásokba*. A tőke elvesztése vagy alacsony fokú hasznosulása a társadalom egészének kockázata lesz. *Továbbá nincs racionális magyarázat arra, hogy kormányközeli pénzintézetek konzorciuma több ezer milliárdos összegben tőkét nyújtott – tisztázatlan tulajdonosi hátterű – magántőke-alapoknak*. Veszteséges befektetési akció esetén az össztársadalmi kockázatviselés elkerülhetetlen. Amikor hatalmas összegekért (gyakran presztízs okból) visszavásárolnak korábban privatizált vállalatokat, akkor szinte kikerülhetetlen az állami kockázatvállalás. Amikor állami forrásokból magánbefektetőktől túlárazottan (s túlzott méretük miatt) korlátozottan piacképes irodaházakat vásárol az állam, akkor a kockázat az egész társadalomé. Amikor tartósan veszteséges, bár állami forrásokkal rendre kistafírozott vállalati képződménybe funkciók sorát koncentrálnak, uniós pénzek elnyerése reményében (hadianyag-termelés), akkor ott van a félelem, hogy az ilyen vállalati konstrukció életben tartásához újabb és újabb állami forrásadagokra lesz szükség.

Az exponált példák nem hagynak kétséget afelől, hogy a függőségben levő vállalat nem tekinthető valós kockázatviselőnek. Relativizált tulajdonviszonyok közepette nincs érdemi vállalati kockázatvállalás, csak szétterített és kényszerű társadalmi kockázatviselés. A tulajdonviszonyok relativizálódása az egyik fő oka a gazdasági szerkezet és a motivációk torzulásának. A tulajdon világos stá-

tusza és az egyértelmű kockázatviselés elemi feltétele a gazdaság torzulásmentes és fenntartható működésének.

A tőkeforgás lassulásának következményei

A gazdaság politikai kormányzásából szükségképpen következik a beruházási megaprojektek uralkodó szerepe. Ebben a kormányzási módozatban jellemző vonás *az állam túlhatalma*. A beruházási célok kiválasztásától a termelő projektek legkülönbözőbb támogatásáig, a kormányzat közvetlen befektetési aktivitásától a kiválasztott vállalatok elkülönített kezeléséig széles a beavatkozási lehetőségek sávja. Ilyen körülmények között a vállalati szintű beruházási döntések olyan keretrendszerbe transzformálódnak, ahol nem érzékelhetők a vállalatot érő piaci impulzusok, mérsékelt az informáltság a vevőkről, a versenytársakról, általában a környezeti erőterőről. Ennek a gyakorlatnak különös megnyilvánulása a kormányzat befektetői szerepben történő megjelenése.

Gazdaságunkban bevett kormányzati szokássá vált az idetelepült multinacionális cégek itteni leányvállalatainak *bőkezű beruházási támogatása*. A járműgyártási klaszter újabb vállalatokkal történő bővítésekor – az elmúlt egy-másfél évtizedben – a kormányzat ezer milliárd forintos nagyságrendben nyújtott támogatást külföldi tulajdonú cégeknek. Ezáltal az állam társalapító lett az új vállalatban, arról azonban általában nem készül ex post hatásvizsgálat, hogy e nélkül is megtörtént volna a betelepülés, s az állami támogatás így csak a profitot növelte az új leányvállalatban.

A kormányzat befektetői szerepének egy másik megnyilvánulása, amikor közpénzeket fektetnek be kockázatos vállalkozásba. Erre példát szolgáltat a jegybank, amikor sok száz milliárdos összegben külföldi vállalatok kockázatos értékpapírjaiba fektetett közpénz-forrásokat. Hasonló újabb keletű befektetési akció keretében a kormányzat csaknem kétezer milliárd forintos összeget fektetett be azonosítatlan tulajdonosi háttérű magánalapokba. Ebben az esetben is közpénzek befektetése történt kockázatos pénzügyi termékekbe.

A már korábban említett vagyon-maximalizáló attitűd nyomán – nagyon rövid idő alatt – jelentős vagyonok halmozódtak fel a kormányzati erőcsoportokban. Előállt a szegény állami költségvetés versus nagyon gazdag oligarchák egyáltalán nemkívánatos állapota. A kormányközeli vállalatok tulajdonosai széles portfóliót birtokolnak, amelyekbe bekerült realizált profitjuk felhalmozási célú hányada, a kormányzat által számukra juttatott európai uniós pénzalapok beruházás rendeltetésű része, ugyanide kerültek a kedvezményes hitelek, továbbá a kormányzat által juttatott ingatlanok és különféle vagyonrészek. Ezt a széles portfóliót a zárt vállalati kör tagjai egymás közötti intenzív adásvétel keretében – vagyonkezelő, ingatlangazdálkodási és –fejlesztő) cégeik révén mozgatják. A kormányközeli cégek sokkal kisebb forgalmat realizálnak, mint a versenygazdaság vállalatai, ám fajlagosan sokkal nagyobb nyereséget érnek el tranzakcióikkal. A nem piaci versenyben, hanem a kormányzattal ápoltság kapcsolat révén meg-

szerezett portfólió-elemekkel gyakran olyan ügyleteket is lebonyolítanak, ahol a legális vállalatok közötti adásvételt fantomvállalkozások közvetítik.

Éppen a vagyonmaximalizálási attitűd következtében a versenygazdasági kapcsolatokból történő kimaradásnak tulajdoníthatóan, továbbá *a magántőkealapok zárt világa és a vagyonok tulajdonosainak titokban tartása okán, a befektetett vagyon jelentős része szunnyad befektetési számlákon, részvényekben, kötvényekben, egyéb értékpapírokban, betétekben, kimaradva a források körforgásából.* Ezek a befektetés előtt likvid formában létező források nem válnak piaci keresletté, nem finanszírozzák az árukínálat növelését, s így kiesnek az újratermelési folyamatból, s mindez a makrogazdasági tőkemozgás lassulásához vezet és negatívan hat a gazdaság egészének teljesítményére.

Mivel a rövid idő alatt felnövekedett magánvagyonok többsége mögött nincs igazolt versenypiaci siker, ezért a gazdaság nem preferált szereplőiben megrendül a hit és a bizalom. Ebből következően csökken a vállalatok beruházási kedve és elköteleződése, ami hátrányosan befolyásolja a versenyképességet és a termelékenység növekedését. A kormányzat a normál adózás, a külföldről kapott ingyen források, a különadók, a külföldről felvett hitelek, valamint a működőtőke források beáramlása révén, az elmúlt tizenöt évben óriási összegeket koncentrált, azok *elosztása és újraelosztása azonban egészen szűk vállalati felületre allokálva történt, így e források értékesülése messze elmaradt a lehetségestől.* Ha a fejlesztésre érdemes vállalatok széles köre tartósan kimarad a források elosztásából, akkor a *nemzetgazdasági teljesítmény tartósan alatta marad az elérhető mértéknek.* A gazdaság politikai kormányzásának az erőforrások *alulhasznosítotttsága* a leg súlyosabb következménye. A soha vissza nem térő lehetőségek kihagyása a gazdaság jövőbeni perspektíváinak romlását hozhatja magával. A gazdasági és politikai voluntarizmus hosszabb időre kiható kártételt okozhat, amit az elmúlt másfél évtizedben hazánkban nem sikerült elkerülni.

Miért tekintjük torzulásnak a kormányközeli vállalatok bőkezű támogatását?

A statisztikák tanúsága szerint a kormányközeli vállalati hálózatnak csak első entitásai léteztek a 2010 utáni választási ciklusban. Ez a vállalati kör a 2015 utáni időben indult erősödésnek és a 2020-2021-es járvány idején kapott lendületet. Ezek a cégek nem járták be az eredeti felhalmozás szerves útját; forrásaik, vagyonuk folyamatos anyagi-pénzügyi kondicionálásuk gyorsított pályán haladt, a nemzeti tőkésosztály megteremtésének szándéka jegyében. Ennek során olyan vállalati hálózat jött létre, amely manapság – vállalati érték alapon becslve – a nemzetgazdaság egyharmadát lefedi. Fontos lehet annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy a gazdaság céljainak elérésében miként értékelhetők a kiválasztott vállalati kör hatékonysági, versenyképességi és fejlődési pozíciói. Ha az egyes vállalkozások, pénzügyi intézmények, befektetési szolgáltatások nincsenek kitéve a piaci verseny fenyegetésének, akkor a pozíciójukból

származó különleges előnyök addig állnak fenn, amíg a protektori támasz érvényesül, ami egyaránt öltheti beruházási projekt-megbízás, forrás juttatás, tőkeinjekció vagy ingatlan átadás formáját (pilótajáték effektus).

A 2015 utáni időszakban kormányzati erőfeszítések sora irányult egy olyan vállalati kör állami beruházási megbízásokkal történő ellátására, valamint anyagi-műszaki és pénzügyi megerősítésére, amely a kormányzat nagyívű fejlesztési terveit voltak hivatva realizálni. A kormányzati centralizáció logikájából következően a vállalatgazdasági szintű beruházási döntések kormányzati hatáskörben fogalmazódtak meg és ott is dőlt el megvalósításuk programja. Ennek megfelelően sorban születtek döntések nagy ráfordítás-igényű megaprojektokról. Ezek hosszú megvalósítási időt igényeltek és sok esetben bizonytalan megtérülési időt valószínűsítettek (atomerőmű bővítés, hosszabb pályájú vasútépítés, új autógyárak, akkumulátor-gyártási program, hídépítés, autópálya építés). Ebből a célból egy összefüggő vállalatbirodalom jött létre, amelynek törzsét tucatnyi építőipari vállalat alkotja, amelyek a kormányközeli cégek többségének emblematisztikus fő- és résztulajdonosainak birtokában vannak. A hálózat részét képezi – tulajdonosi kereszttulajdonlással – két jelentős kereskedelmi bank, s mellette – de a hálózatnak nem részeként – három állami tulajdonú pénztintézet. Nevezettek a kormányközeli vállalatok számára lényegében korlátlan hitelezést biztosítanak. Tekintettel az utóbbi vállalati kör számára biztosított (ingyenes vagy kedvezményes) ingatlan juttatásra, e vállalati hálózatban találunk tucatnyi olyan vállalkozást, amely ingatlan-fejlesztéssel-, forgalmazással-, kezeléssel, valamint vagyongazdálkodással foglalkozik. Ezek a pénzügyi szolgáltató intézmények jelentős profitabilitásuknak köszönhetően, forrásokat szolgáltatnak pénzügyi befektetésekhez. Ennek a különleges státuszú vállalati hálózatnak része a szerencsejáték-, a reklám-, a média és a lapkiadási ipar néhány kiválasztott vállalata. Részei e vállalati körnek a dohány-monopóliumot birtokló vállalatok, valamint a hálózat emblematisztikus főtulajdonosa által birtokolt néhány közmű-vállalat.

Tekintettel arra, hogy jelentős vállalati-pénzügyi vagyonok kevés szereplő kezében összpontosulnak, így e vállalati körön belül és azon túlmenően is fokozott vagyonkoncentráció lesz e vállalati kör jellemzője. Az igazi gondot az okozza, hogy e vagyonok nem hatékonysági kényszer alatt és nem verseny körülmények között növekedtek fel, s az így felhalmozódó források – nagy valószínűséggel – nem fejlesztést, korszerűsítést és innovációt fognak finanszírozni, hanem hivalkodó fogyasztást.

Az elmúlt másfél évtizedben az erőforrások elosztási arányai hasonlatossá váltak a *tervgazdasági korszak nagyprojekt-központú beruházási szerkezetéhez*. Annak ellenére, hogy már világossá vált a járműgyártási klaszter monokultúrás karakterének sebezhetősége, a 2010 utáni időben folytatódott ennek az ágazatnak az expanziója, kiegészülve az újonnan induló akkumulátor-gyártási programmal. Az e területen végrehajtott óriásberuházások mellet sportcélú- és presztízs projektek indítása hozott létre mesterséges építési konjunktúrát, amit kiegészítettek becsvágyó infrastruktúra-építési programok, ideértve az irodaház-építési expan-

ziót is. Ezt a beruházási fellendülést kedvezményes hitelek, európai uniós források, valamint állami költségvetési pénzalapok finanszírozták.

Másféle gondokat okozott a lakáscélú hitelek és kedvezmények meg-megújuló programja. Ezek elsődlegesen a lakások vásárlását ösztönözték, amit azonban nem követett a lakásépítés nagyívű fellendülése. Az építésközpontú kormányzati beruházáspolitikai torzulásokhoz vezetett: az irodaházak és más nem lakás-rendeltetésű objektumok terén árbuborék alakult ki, aminek felszámolására a kormányzat súlyos pénzügyi áldozatokkal tett kísérletet. A lakásépítés kedvezményes hitelekkel és egyéb kedvezményekkel történt támogatása igazán nem ért célba, mert mind az új építés, mind az energiatakarékossági célú felújítás messze elmaradt a szükségéstől, viszont nagyobb forrástömeg mozgatta a meglevő lakásállományt, ami *lakásár-buborék* kialakulásához vezetett..

Vizsgálatunk során megnéztük, hogy a különleges elbánást élvező vállalatok hol helyezkednek el nyereségességüket, hozzáadott érték előállító képességüket, árbevételüket, osztalékfizetési készségüket, exportképességüket tekintve, más ágazatok vállalataihoz viszonyítva. Az összehasonlítás alapját meghatározott számú feldolgozóipari cég alkotja. A kiválasztott és kormányközelinek tekintett vállalatok csupán egyetlen mutatóban, a nyereségben állnak közel a versenygazdaság vállalatainak mutatóihoz, sőt – több esetben – meg is haladják a feldolgozóipari vállalatok profitabilitását.

Magyarázatot igényel az a feltevésünk, hogy a kormányközelű vállalatok sokrétű támogatása torzulások forrása a gazdaság funkcionális szerkezetében. Nem versenykörülmények között gazdálkodó cégek esetében a támogatásokban megtestesülő tartós kivételezés önmagában azt jelenti, hogy *más ágazatok vállalatai – köztük a versenyképes kis- és középvállalatok – nem juthatnak segítséghez korszerűsítésükhöz, ellenálló képességük növeléséhez, új technológiák birtokba vételéhez.* Ezt a támogatási egyoldalúságot súlyosbítja a tény, hogy a kormányzati gazdaságfejlesztési támogatásokat tartósan – egyébként tőkeerős – multinacionális cégek hazánkba települt leányvállalatai kapták, ami másfél évtized alatt több ezer milliárd forintos tételt jelentett. Ennek alapján az említett körön kívüli vállalatok pótlólagos forrásokra nem számíthattak. Ha – egyébként fejlődőképes – vállalatok tömegei azért nem részesedhettek kormányzati forrásokból, sem a kedvezményes hitelekből, mert nem versenyképes, exportképtelen vállalatok kapják a források javát, vagy többségi külföldi tulajdonban levő cégek a kedvezményezettek, amelyeknek ilyen ajándékra nincs is szükségük, akkor ez az elosztás *torzult ágazati és funkcionális szerkezetet eredményez.*

Ha a kormányzati források elosztása egy-kétszáz vállalatra koncentrálódik, akkor kihasználatlan marad az a fejlődési potenciál, amely a kimaradó sokezer vállalatban van.

Magántőkealapok – a hazai befektetési világ rejtélyes terrénuma

Magántőkealapok mindenütt léteznek a világon, és azokat a *befektetési bankok alternatívájaként* tekintik, ahová elhelyezhetők pénzforrások, majd kivethetők onnan újabb befektetés céljára. Megalapozott feltevés ezeket a pénzügyi konstrukciókat árnyékbank funkciót betöltő intézményeknek tekinteni. Az offshore alapú pénzügyi transzferek az adóparadicsomokba irányulóan a nagyon alacsony mértékű adózást vagy az adókerülést célozzák. Nálunk a magántőkealapok lehetővé teszik a *végso tulajdonosok elrejtését*, amit hazánkban a törvény lehetővé tesz. Uniós szabályok szerint ez hamarosan változni fog és elkerülhetetlenné válik a transzparencia, a vonatkozó befektetési konstrukció átláthatóvá tételével.

Az esetek jelentős részében pontosan nem ismert a befektetett források eredete. Megalapozott feltételezések vannak arról, hogy európai uniós juttatásokból – jelentős mértékben – kerültek pénzforrások a magántőkealapokba. Nyilvános információk hiányában arról nem lehet hiteles képet alkotni, hogy a szereplők milyen nagyságú befektetési-hitelezési tranzakciókat bonyolítanak le a pénzügyi szolgáltató rendszer más intézményeivel: a kereskedelmi és fejlesztési bankokkal, a nyílt- és zárt végű befektetési alapokkal, s a termelő és szolgáltató vállalkozásokkal. Azt sem lehet pontosan megállapítani, hogy a magántőkealapok tulajdonosai és működtetői kerülnek-e adásvételi kapcsolatba a kormányközeli vállalati hálózat egységeinek tőkegazdálkodási és ingatlanfejlesztési leányvállalataival. Mindezek tisztázása megismerhetővé teszi a kormányzat, a kormányközeli vállalati hálózat és a magántőkealapok kapcsolatait, amelyek fontosságuk ellenére mindmáig rejtélyesek.

A magántőkealap – befektetési formaként – a 2010-es évek közepén jelent meg, s 2016-2020 között számuk 50 körülire emelkedett. Ezt követően robbanásszerű növekedés következett be, s az alapok száma 220 fölé nőtt. A befektetések e szektorában sajátos helyzet állt elő azáltal, hogy a jegybank és a pénzügyi felügyelet az alapok csupán egy részét tartja ellenőrzése alatt, s ezek nettó eszközértéke mindösszesen 2580 milliárd forintot tesz ki. Ez az összeg 85 alapban található, ami azt jelenti, hogy az alapok csupán kétharmada működik jegybanki felügyelet mellett. Annyi – közvetett úton – kikövetkeztethető, hogy a magántőkealapok – érték szerint több, mint a fele a kormányzat által privilegiált oligarchák és állami résztulajdonú nagyvállalatok vezető menedzsereinek és tisztségviselőinek kezében van (MNB adatszolgáltatás).

A közvélekedés szerint ezekbe a magántőkealapokba a közbeszerzési győztesek túlárazott projektjeiből származó profitokat, a koncessziós üzletekből kapott extra nyereségeket, nagy állami finanszírozású vállalkozások magánmegvalósítóinak (infrastruktúra) kiugróan nagy nyereségeit fektetik be. Feltételezhető, hogy a jegybank által nem felügyelt alapokban *igen nagy összegek találhatóak*, amelyek forrásai pontosan nem azonosíthatók. Ha hinni lehet azoknak a becsléseknek, hogy az elmúlt évtizedben a kockázati tőkealapokban, a

magántőkealapokban, az ingatlanalapokban mindösszesen tízezer milliárd forintnyi összeg halmozódott fel, akkor feltétlenül szükséges kísérletet tenni a források azonosítására.

Támpont lehet annak felmérése, hogy az állami tulajdonú pénzügyi intézetek milyen mértékben vesznek részt a magántőkealapok feltöltésében. Az állami beruházások finanszírozásában illetékes fejlesztési bankok, az export-import támogatását végző pénzügyi intézet, továbbá kormányközeli kereskedelmi magánbankok az utóbbi három évben mintegy 1700 milliárd forintnyi összeget fektettek be magántőkealapokba. Az állami (rész)tulajdonú pénzügyi intézetek közpénzt helyeztek el magántulajdonú alapokba, s ez aggályokat vet fel. Mivel a pénzügyi felügyeletnek nincs világos képe az alapok struktúrájáról, így óriási összegek átláthatatlan keretrendszerben forognak a transzparencia legkisebb esélye nélkül. *Közpénzek magántőkealapokba fektetése kockázatos művelet, amit fokoz az a tény, hogy a forrás hasznosítója ismeretlen. Ez felveti a prudencia követelményének teljes mellőzését.*

Egy másik feltételezett forrás egyes tulajdonos-vállalkozók közvetlen és közvetett kormányzati támogatása. A gazdaság politikai kormányzásának 2010 utáni rendszerében krónikussá vált *egyedi kormányzati forrásjuttatás, nem nyilvános rendeletekkel*. Ezek révén – az elmúlt évtizedben – ezermilliárdos nagyságrendben – áramlottak állami források kedvezményezett személyekhez-vállalkozásokhoz. Gyakran felmerül a kérdés, hogy a kormányzat által egyedileg nyújtott, úgynevezett *gazdaságfejlesztési támogatások vajon befektetésnek tekinthetők-e?* A kérdésre úgy tudnánk válaszolni, ha ismernénk a magántőkealapokba irányuló befektetések hasznosulási irányait. Több jeltől arra lehet következtetni, hogy különösen a legvagyonosabb oligarchák, s nagyvállalkozók ezeket a forrásokat vállalat- és részvényvásárlásra fordítják. Ez tette lehetővé, hogy a legnagyobb vagyonnal rendelkező oligarcha több száz vállalat kizárólagos- vagy résztulajdonosa. Termelő vállalkozások résztulajdonának megvásárlásán túl, magántőkealapos forrásokat használtak fel kereskedelmi magántulajdonú bankok részvényeinek megszerzéséhez. Nagy vagyonnal rendelkező oligarchák két ilyen pénzügyi intézetben lettek meghatározó súlyú tulajdonosok. Ha ezek a bankok hitelekkel helyeznek ki kormányközeli vállalatokhoz, akkor egyes projektek kudarca, vagy a megrendelések folyamatosságát megtörő bármilyen esemény, újabb kormányzati segítséget igényelhet a közpénzek rovására. A pénzügyi- és termelő vállalkozások közötti kereszttulajdonlás, s a követhetetlen kereszthitelezés súlyos banki kockázatokkal is járhat.

A magántulajdonú forrásokat széles körben használták épületeingatlanok, szállodák, kastélyok megvásárlására, amelyek közvetlen értékkeremtő és profitot hozó alkalmazására gyakran nem volt mód. E tranzakciók némelyikénél a minimálisan megkövetelt saját forrásrész hiánya *az új tulajdonost teljesen mentesítette a kockázatvállalás alól*. Ez a gyakorlat erősítette azt a vélelmet, hogy az inaktív, profitot nem eredményező vagyonelemek nagyszámú vásárlása eme elkülönítetten kezelt szektor szereplőinek alapmotívumává a vagyonmaximalizációt teszi az értékkeremtés helyett.

A magántőkealap tulajdonosok jól körülhatárolható befektetői mezeje, a bankok rendszerbe foglalása, a vállalatok meghatározott körének tulajdonviszonyai, a szereplők közötti keresztirányú összefonódások, s mindebben a kormányzati források jelentős szerepe arra mutat, hogy *a gazdaság mintegy harmadának gazdasági és politikai uralása alapvető cél volt a hálózat illetően megformálásával.*

Vonatkozó becslés szerint a 2010-2022 közötti időszakban a tucatszámú emblematikus csúcsoligarcha 12 milliárd euró európai uniós forrást kapott befektetéseihez. Eszerint az uniós pénzek döntő szerepet játszottak mind a kormányközeli nagy vállalatbirodalmak forrásellátásában, mind pedig az oligarchák 3500-4000 milliárd forintba tehető összvagyonának felhalmozásában.

A fentebb leírtak igazolják, hogy mind a kormányzati forrásjuttatás, mind az uniós pénzek beáramlása nem a termelő vállalatok korszerűsítését, az innovációt, a versenyképesség növelését szolgálta, hanem az értéket nem termelő vagyonjavak felhalmozását eredményezte. A gazdaságban a fogyasztás és a beruházás fellendülése ad lendületet a növekedéshez, a dinamizmus fenntartásához. *Gazdaságunk tartós pangása és stagnálása közvetlenül visszavezethető a befektetés-felhalmozás leírt torzulásaira.*

A közepes fejlettség paradoxona

A hazai gazdaságpolitika kritikus elemzői úgy tartják, hogy a közepes fejlettség csapdájából ki kell törni. Ez úgy történhetne, ha saját produktumaink a termelés-szolgáltatás nemzetközi értékláncában a hozzáadott érték felsőbb régióiban helyezkednének el. Napjaink egyik fontos kérdése, hogy az elmúlt másfél-két évtizedben *történtek-e hatékony lépések a közepes fejlettség csapdájából való kitörésre, vagy inkább bezáródás történt.*

Gazdaságunk legnagyobb termelés-fejlesztési dilemmája és egyben paradoxona is, hogy ha a hazai exportképes termékek az alacsony vagy közepes hozzáadott értékű szegmensben helyezkednek el. Ennek a legjobb példája a járműgyártás. A 2020-as évek elejére kiteljesedett a járműipari klaszter az akkumulátorgyártó kapacitások erőltetett ütemű fejlesztésével. A nagy autógyárak termékei, az autóalkatrész-gyártó kapacitások kibocsátása és az akkumulátorgyártás produktumai az alacsony-közepes hozzáadott értékű termékek régióiban találhatók. *A paradoxon abban áll, hogy eme adottságokkal együtt ezek a termékek a hazai exportképes árualapok élmezőnyében vannak, s a külföldi értékesítés jelentős részét is ezek a produktumok adják.* Az átvett érték-hozzáadott érték arány az utóbbi három évtizedben szinte alig mozdult el a kezdeti állapottól.

Ebben a jelenségben nyilvánvalóan közrejátszik, hogy a hazánkba kerülő működőtőke a küldő ország vállalatának érdekeit tükrözi, s nagyon kevés a tőlünk kiinduló kezdeményezés. A legtöbb esetben nem működnek tovagyrúzó hatások, az új menedzseri tudás, a korszerű termelési szemlélet meghonosodása révén. Azzal, hogy a kormányzat bőkezűen támogatja a bejövő vállalato-

kat, azáltal leértékeli a hazai vállalkozásokat, akadályozva versenyképességük kibontakozását.

Sajátos képet mutatnak – a hozzáadott érték előállító képesség alapján – a kormányközeli vállalatok. Kibocsátásuk többsége a közepes érték-szegmensbe tartozik, s ennek fő oka, hogy – különösen e szektor szolgáltatási profilú vállalatainál – kisebb az átvett érték súlya. Eredendően a hozzáadott érték függ a bér nagyságától, s az új értékben a profit is benne foglaltatik. Mindent egybevetve, ennek a különleges helyzetű vállalati körnek az egyedei nem termelnek külpiacon, s olyan kibocsátást produkálnak, amelynek – a gyártó szempontjából – nincs kockázata. Egyetlen mutatóban élen járnak, s ez a nyereségesség, ez a profit azonban mesterséges kreáció. E vállalati kör felfutása a 2015-ös fordulatot követően vált erőteljessé. A versenygazdaság vállalataival szemben így kialakuló súlykülönbség egyértelműen torzulásnak tekinthető, hiszen ily módon profit és profit között igen nagy különbség is keletkezhet, az alapul szolgáló teljesítmény-különbség miatt.

Összehasonlító elemzés a vállalati árbevétel, a hozzáadott érték és a nyereség kapcsolatáról

Kiindulásként megállapítható, hogy a gazdaság legnagyobb árbevételű cégei között döntő súlyuk van a hazánkba települt multinacionális nagyvállalatok leányvállalatainak. Gazdaságunk masszív közepes fejlettségét igazolja, hogy a fent bemutatott 21 cég többsége a járműgyártási klaszterbe tartozik.

2. táblázat: A legnagyobb árbevételű cégek Magyarországon 2024-ben (adatok millió forintban)

Vállalat	Árbevétel
Autógyártás	3 531
Akkumulátorgyártás	1 815
Elektronika	1 040
Távközlés	967
Autógyártás	921
Vegyipar	891
Gyógyszeripar	858
Elektronika	836
Autóalkatrész-gyártás	762
Autóalkatrész-gyártás	754

Vállalat	Árbevétel
Távközlés	687
Autóalkatrész-gyártás	639
Autóalkatrész-gyártás	540
Autóalkatrész-gyártás	419
Gépgyártás	407
Akkumulátorgyártás	388
Elektronika	371
Autógumiipar	353
Gépgyártás	336
Autógumiipar	334
Autóalkatrész-gyártás	325

Forrás: Vállalati beszámolók, HVG 2025. 06.

A lista ágazati-alágazati elnevezése mindegyik esetben konkrét, működő vállalatot takar, az adatok pedig adott vállalat mérlegéből származnak

Egy-egy vállalat erejéig képviselve van a távközlés, az elektronika, emellett van vonatkozó példa gyógyszergyártó és informatikai cégre is a legnagyobb árbevételek között.

A következő adatsor 34 vállalat külföldi árbevételét listázza.

Ez az indikátor a vállalati exportképességet bizonyítja. E vállalati csoportban is meghatározó súlyt képviselnek a tágabb értelemben vett járműgyártási klaszter vállalatai. A legnagyobb árbevételű cégek mellett az exportra termelők között sem található kormányközeli vállalat. Ez nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy az igazán nagy áldozatokkal létrehozott kormányközeli vállalati hálózat egyedei nem a legszigorúbb mérce, az exportképességi kritériumoknak felelnek meg. Nem minden tanulság nélkül való végig tekinteni a kormányközeli vállalatok profilján és adózott eredményének listáján a 2024-es adatok alapján.

3. táblázat: A legnagyobb külföldi árbevételű cégek Magyarországon 2024-ben (adatok milliárd forintban)

Vállalat	Külföldi árbevétel	Vállalat	Külföldi árbevétel
Autógyártás	3514	Elektronika	324
Akkumulátorgyártás	1809	Gumiipar	317
Autógyártás	1705	Autóalkatrész-gyártás	309
Elektronika	1308	Akkumulátorgyártás	288

Vállalat	Külföldi árbevétel	Vállalat	Külföldi árbevétel
Autógyártás	797	Elektronika	271
Gyógyszeripar	795	Élelmiszeripar	262
Vegyipar	779	Autóalkatrész-gyártás	253
Autóalkatrész-gyártás	761	Autóalkatrész-gyártás	247
Autóalkatrész-gyártás	739	Műanyagipar	244
Autóalkatrész-gyártás	557	Autóalkatrész-gyártás	235
Elektronika	526	Autóalkatrész-gyártás	226
Autóalkatrész-gyártás	513	Gyógyszeripar	217
Gépgyártás	406	Elektronika	219
Autóalkatrész-gyártás	383	Gépgyártás	210
Akkumulátorgyártás	376	Autóalkatrész-gyártás	196
Gumiipar	341	Vegyipar	193
Autóalkatrész-gyártás	325	Fémfeldolgozás	189
		Autóalkatrész-gyártás	174

Forrás: HVG 2025. 08. 07.

4. táblázat: Kormányközeli vállalatok profilja és adózott eredménye a 2024-es adatok alapján (adatok milliárd forintban)

Vállalat	Eredmény	Vállalat	Eredmény
Építőipar	49,3	Bank	3,9
Építőipar	30,6	Ingatlan-forgalmazás	3,7
Építőipar	30,5	Ingatlan-forgalmazás	14,7
Építőipar	28,2	Építőipar	27,7
Építőipar	28,0	Vagyongkezelés	15,7
Építőipar	20,3	Szórakoztatóipar	13,5
Távközlés	17,6	Szórakoztatóipar	21,2
Építőipar	15,5	Ingatlan-fejlesztés	10,3
Építőipar	12,6	Ingatlan-fejlesztés	5,4
Építőipar (projekt)	5,4	Ingatlan-fejlesztés	4,9
Építőipar (vagyongkezelés)	4,0	Vagyongkezelés	3,2

Vállalat	Eredmény	Vállalat	Eredmény
Építőipar	20,9	Vagyongazdálkodás	15,6
Bank	205,9	Média-Reklám	9,4
Pénzügyi szolgáltatás	17,0	Média-Reklám	8,9
Pénzügyi szolgáltatás	6,6	Média-Reklám	3,5
Vagyongazdálkodás	51,4	Média-Reklám	4,2
Vagyongazdálkodás	48,1	Dohány kereskedelem	10,3
Biztosítás	8,9	Dohány kereskedelem	10,2
Biztosítás	11,4	Dohány kereskedelem	9,0
Vagyongazdálkodás	3,6		

Forrás: Vállalati beszámolók

Az ebbe a körbe tartozó vállalatok egyharmada építőipari cég, ezt követik a vagyongazdálkodással, ingatlanforgalommal, ingatlanfejlesztéssel, különféle pénzügyi szolgáltatásokkal, reklámmal, médiatermékek előállításával és jövedéki termék forgalmazásával foglalkozó cégek. Mindegyik vállalkozásról elmondható, hogy államilag védett monopolpozíciót élveznek, a közbeszerzési eljárásokban védettek és tartósan preferáltak, *nem részei a nyílt piaci versenynek*. A közölt nyereségadatok inkább értelmezhetők *járadékként*, mint piaci versenyben elért jövedelemként. Az e körben értelmezett kapcsolatok kiterjedt kereszt-tulajdonosi viszonyok létezésére utalnak. E kormányközeli vállalati hálózat folyamatos kedvezményezettje a kormányzat általi finanszírozási juttatásoknak, épület- és területingatlan adományozásnak és széleskörű kivételezésnek. A továbbiakban végig követjük e vállalati kör kialakulását és megerősödését.

5. táblázat: A kormányközeli építőipari vállalatok adózott eredménye 2016–2024 között (adatok milliárd forintban)

Vállalat	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
A	18,8	18,6	18,7	35,2	38,5	33,4	13,2	42,0	30,6
B	n.a.	6,3	6,8	5,8	17,4	36,5	34,4	21,0	30,5
C	1,5	3,7	5,0	n.a.	12,6	19,5	28,1	63,0	49,3
D	n.a.	4,7	5,0	11,8	15,6	9,5	17,3	32,0	28,0
E	1,0	5,0	7,3	n.a.	11,4	5,4	13,0	19,0	28,2
F	2,9	3,0	5,4	7,0	7,1	12,6	19,5	16,0	12,6
G	1,0	2,5	2,6	4,4	4,0	n.a.	10,6	19,1	26,0

Vállalat	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
I						4,5	3,3	9,0	13,2
J	2,0	1,9	7,0	n.a.	6,0	17,0	12,0	8,0	2,0
K						42,0	23,0		27,7
L	n.a.	n.a.	3,7	5,8	1,8	n.a.	7,7	8,0	20,9

Forrás: Vállalati beszámolók

Az 5. táblából jól kirajzolódik az a változás, ami az építőipari vállalatok preferenciájában bekövetkezett. A 2010-es váltást követően 3-4 hazai tulajdonú nagyvállalat és néhány külföldi tulajdonban levő építő vállalat nyerte a tenderek többségét. Ez alól egyetlen hazai tulajdonú vállalat volt kivétel (a táblában az A jelű cég), amely már korábban is nagy nyereséget ért el. A 2010-es évek közepétől teljes őrsváltás történt: a korábban már létezett, ám csak epizód-szerepet játszó vállalatok – kormányzati kiválasztás révén – lényegében kizárólagos szerephez jutottak építési megbízások elnyerésében. 2019-2020-tól kezdődően nyereségük megtöbbszöröződött, s ezt döntően a túlárzási gyakorlat általánossá válása tette lehetővé. *Ilyen mérvű ugrás a nyereségadatokban nem igazolható a vállalati teljesítmények növekedésével, mert ilyen ugrás a teljesítményben nem történt.* Fontos tapasztalat, hogy az így elszámolt nyereség átlagosan kétharmadát a vállalatok osztalékként kivették.

6. táblázat: A kormányközeli vállalatok a legnagyobb adózott eredményű vállalatok között 2024-ben (adatok milliárd forintban)

Vállalat	Adózott eredmény	Adózás előtti eredmény
Vagyongkezelés	51	55
Építőipar	49	56
Vagyongkezelés	48	54
Útdíj-beszedés	38	40
Vagyongkezelés	33	35
Építőipar	31	34
Építőipar	30	33
Építőipar	28	31
Ingatlanfejlesztés	24	24

Forrás: Vállalati beszámolók

A 6. táblázat adatai arra utalnak, hogy az általunk részletesen vizsgált kormányközeli vállalatok adózott eredménye eléri a feldolgozóipar külföldi tulaj-

donú, hazai leányvállalatainak adózott eredmény-szintjét. A korábbiakban már utaltunk az építőipar és a feldolgozóipar hozzáadott érték teljesítményének nagy különbségére. Itt azt kell hangsúlyoznunk, hogy a profit sajátosságaiból következő jelentős teljesítménykülönbség ellenére, a kormányközeli vállalatok eredmény-tömege eléri a felsőkategóriás feldolgozóipari vállalatok eredmény-szintjét. Itt újólágar arra kell felhívni a figyelmet, hogy a két ágazatcsoportban jelentős keretfeltétel különbséget okoz az a tény, hogy *míg a feldolgozóiparban piaci versenykörülmények között realizálnak nyereséget a vállalatok, addig a kormányközeli vállalati hálózatban védett, a piaci versenyfenyegetéstől mentes közegben realizálnak a teljesítménnyel nem arányos vállalati eredményt.*

A 7. táblázat – a fentivel való összehasonlíthatóság érdekében – bemutat néhány versenykörülmények között keletkező vállalati eredményt.

7. táblázat: Vállalatok adózott eredménye 2018-ban (adatok milliárd forintban)

Vállalat	Adózott eredmény	Vállalat	Adózott eredmény
Autógyártás	141	Autóalkatrész-gyártás	25
Gyógyszergyártás	36	Elektronika	10
Vegyipar	143	Autóalkatrész-gyártás	11
Gyógyszergyártás	131	Autóalkatrész-gyártás	2
Autógyártás	28	Elektronika	2
Autógumi-gyártás	50	Szórakoztatóipar	21
Gyógyszergyártás	17	Vagyonkezelés	25
Elektronika	9	Autóalkatrész-gyártás	9
Gyógyszergyártás	4	Autógumi-gyártás	1
Elektronika	2	Koncessziós díjbeszedés	10
Autógyártás	25	Gépgyártás	5
Fémfeldolgozás	31	Építőipar	5

Forrás: Vállalati beszámolók

A 7. táblázat adatai jól mutatják, hogy a versenyzgazdaság vállalatai (kivéve a nagy nemzetközi versenyképességű cég kiugró eredményeit) sokkal alacsonyabb adózott eredményt realizálnak, mint a kormányközeli vállalatok. Ezt igazán az teszi problematikussá, hogy a versenyzgazdaság vállalatai ezt az eredményt viszonylag magas eszközállománylekötéssel, jelentős számú foglalkoztatottal és komoly tőkelekötéssel érik el. *Ezek a különbségek egyenlőtlen feltételeket teremtenek és távolítják egymástól a duális gazdaság pólusait.* Lényegében nagyon hasonló képet mutatnak a vállalati adózott eredményről szóló adatok a járvány első évére vonatkozóan, annyi különbséggel, hogy néhány cég abban

az évben.

8. táblázat: Vállalatok adózott eredménye 2020-ban (adatok milliárd forintban)

Vállalat	Adózott eredmény	Vállalat	Adózott eredmény
Autógyártás	182	Élelmiszergazdaság	9
Gyógyszergyártás	106	Gépgyártás	19
Vegyipar	76	Műanyagipar	7
Gyógyszergyártás	77	Autógyártás	7
Akkumulátor-gyártás	5	Autóalkatrész gyártás	-7
Gyógyszergyártás	19	Vagyongezelés	-6
Autógyártás	14	Autóalkatrész gyártás	5
Autógumi gyártás	45	Autóalkatrész gyártás	-6
Távközlés	-1	Autóalkatrész gyártás	7
Elektronika	4	Gépgyártás	9
Gyógyszergyártás	38	Alkatrész gyártás	9
Elektronika	24	Távközlés	3
Elektronika	38	Autóalkatrész gyártás	-20
Építőipar	38	Gépgyártás	4
Autóalkatrész gyártás	9	Építőipar	17
Fémfeldolgozás	35	Autóalkatrész gyártás	2
		Elektronika	7

Forrás: Vállalati beszámolók

A vállalatok adózott eredményét egybevethetjük a kormányközeli vállalatok azonos mutatójával, s ekkor fontos felismerésre jutunk. *Míg 8. táblázatban az adózott eredmény visszaesését jelezte, addig a kormányközeli vállalatok esetében ilyen törés nem következett be* (9. táblázat). Ennek a különbségnek piaci okai nem lehettek, mert az elkülönített vállalati kör nem piaci szabályok szerint működik, s ezen túlmenően a kormányközeli cégek európai uniós forrásokból igen jelentős támogatásban részesültek a járvány időszakában.

**9. táblázat: Kormányközeli vállalatok adózott eredménye 2021-ben
(adatok milliárd forintban)**

Vállalat	Adózott eredmény	Vállalat	Adózott eredmény
Építőipar	19,5	Építőipar	33,4
Kereskedelmi bank	64,8	Közmű (energia)	6,7
Építőipar	12,6	Közmű (energia)	4,3
Vagyonkezelés	16,7	Média	4,4
Vagyonkezelés	41,7	Biztosítás	5,0
Építőipar	26,1	Lapkiadás	3,3
Építőipar	9,5	Média	3,4
Építőipar	4,5	Dohánykereskedés	7,0
Építőipar	5,4	Építőipar	14,4
Vagyonkezelés	42,0	Dohánykereskedés	8,4
Építőipar	36,5	Dohánykereskedés	3,9
Ingatlanforgalmazás	12,0	Dohánykereskedés	6,6
Építőipar	33,4	Vagyongazdálkodás	19,1
Szerencsejáték	7,8	Reklám	2,8
Szerencsejáték	10,2	Reklám	3,6
Ingatlanfejlesztés	9,0	Informatika	3,5
Építőipar	5,7	Építőipar	10,2
Építőipar	3,5	Ingatlan gazdálkodás	8,2

Forrás: Vállalati beszámolók

A járvány második évében is stabil maradt a kormányközeli vállalatok nyereség alakulása. A járvány két éve alatt ezt csak nyereséggé váló forrás-transzfer biztosíthatta. Az építőipari vállalatok esetében a projekt-megbízások mértékten túlárazása, az ingatlangazdálkodásban pedig az ellenérték nélküli ingatlanjuttatások szolgáltak nyereségforrásként.

Ahhoz, hogy értékeljük a vállalati árbevétel és az adózott eredmény viszonyát a feldolgozóiparban, egybevetjük néhány vállalat vonatkozó mutatóját a 2024-es évre vonatkozóan.

**10. táblázat: A vállalati eredmény és árbevétel aránya 2024-ben
(adatok milliárd forintban)**

Vállalat	Árbevétel	Adózott eredmény	Arány (%)
Autógyártás	3531	124,5	3,5
Távközlés	967	163,4	16,8
Autógyártás	921	14,5	1,5
Gyógyszergyártás	858	239,5	27,9
Elektronika	836	139,9	16,7
Autóalkatrész gyártás	762	15,7	2,0
Autóalkatrész gyártás	754	51,5	6,8
Távközlés	687	17,6	2,6
Autóalkatrész gyártás	540	12,2	2,3
Gépgyártás	407	23,8	5,8
Elektronika	371	3,6	1,0
Autógumi gyártás	334	17,9	5,4
Gépgyártás	336	4,1	1,2
Autóalkatrész gyártás	325	15,7	4,8

Forrás: Vállalati beszámolók

A 10. táblázat adataiból kitűnik, hogy a versenykörülmények között működő vállalatok árbevétel-arányos eredménye messze elmarad a kormányközeli vállalkozások nyereségképzési lehetőségeitől. Ez arra mutat, hogy az utóbbi cégek – realitásoktól elszakadó – nyereségkimutatása a halmozott kedvezményezés eredménye, s nem a piaci teljesítmény folyománya. A duális gazdaság két pólusa közötti diszkrepancia a torzulás olyan megnyilvánulási formája, mint ami a gazdaság funkcionális szerkezetét is jellemzi, s merőben idegen a piacgazdasági működés normáitól.

A vállalati teljesítmény hiteles mércéi közül az egyik legfontosabb a hozzáadott érték. Ez az indikátor azt méri, hogy a vállalat az átvett munka (élő és holtmunka) felett mennyi pótlólagos értéket ad hozzá a termékhez. Gazdaságunkban ez az érték mind a makrogazdaság egészére, mind az egyes vállalatok termékeire és szolgáltatásaira vonatkozóan megfelel a közepes fejlettségi szint állapotának. Az alábbi 11. táblázat az 1995-2024 közötti időre vonatkozóan mutatja a feldolgozóipari hozzáadott érték aggregált indikátorát, ami a hozzáadott érték a GDP százalékában.

11. táblázat: A hozzáadott érték és a bruttó hazai termék aránya
1995–2024 között

Év	Hozzáadott érték/GDP	Év	Hozzáadott érték/GDP
1995	18,1	2010	18,1
1996	18,0	2011	18,5
1997	19,7	2012	18,5
1998	20,0	2013	18,7
1999	19,4	2014	19,4
2000	19,1	2015	20,3
2001	19,2	2016	19,5
2002	18,6	2017	19,1
2003	18,7	2018	18,4
2004	19,0	2019	17,3
2005	19,0	2020	17,2
2006	19,7	2021	16,5
2007	19,1	2022	16,8
2008	18,3	2023	17,0
2009	17,1	2024	15,8

Forrás: OECD adatbázis

A 11. táblázat adatainak tanúsága szerint a hozzáadott érték GDP-hez viszonyított arányának harmincéves aggregált átlaga körülbelül 18%-ra tehető. Figyelemre méltó, hogy e mutató értéke az utolsó öt évben, a gazdasági stagnálás időszakában láthatóan *romlott*.

A továbbiakban bemutatjuk néhány évre vonatkozóan feldolgozóipari vállalatok hozzáadott értékét az árbevétel arányában.

12. táblázat: Hozzáadott érték az árbevétel százalékában 2019-ben

Vállalat	Hozzáadott érték/árbevétel	Vállalat	Hozzáadott érték/árbevétel
Autógyártás	0,18	Autóalkatrész gyártás	0,23
Gyógyszergyártás	0,43	Elektronika	0,05
Gyógyszergyártás	0,70	Szórakoztatóipar	0,09
Vegyipar	0,22	Elektronika	0,06

Vállalat	Hozzáadott érték/árbevétel	Vállalat	Hozzáadott érték/árbevétel
Autógyártás	0,08	Autóalkatrész gyártás	0,12
Gyógyszergyártás	0,50	Autóalkatrész gyártás	0,12
Elektronika	0,13	Gépgyártás	0,23
Autógumi gyártás	0,37	Alkatrészgyártás	0,24
Elektronika	0,37	Akkumulátor-gyártás	0,16
Autógyártás	0,08	Autóalkatrész gyártás	0,10
Autóalkatrész gyártás	0,10	Autóalkatrész gyártás	0,16
Fémfeldolgozás	0,26	Gépgyártás	0,09
Gyógyszergyártás	0,18	Autógumi-gyártás	0,09
Elektronika	0,48		

Forrás: Nemzetgazdasági Minisztérium adatbázisa

A 12. táblázat adatsora jelentős szóródást mutat a feldolgozóipar figyelembe vett vállalatai között. A gyógyszergyártó vállalatok árbevétel-arányos hozzáadott értéke jelentősen meghaladja az iparág többi vállalatának vonatkozó mutatóját. A másik póluson található, a járműgyártási klaszter vállalatai többségének árbevétel-arányos hozzáadott értéke alatta van az iparág átlagának. Meglepő adott elektronikai cégek átlag alatti hozzáadott érték aránya.

A járvány első évének vonatkozó adatai (13. táblázat) tanulságosak. Az egyes ágazatok vállalati arányai nem térnek el az előző év értékeitől, azonban a feldolgozóipar aggregált értékei valamivel magasabbak az előző év indikátoraihoz képest, aminek nincs azonosítható ágazatspecifikus oka, inkább az egyszerű tényezők eredőjeként tekinthető.

13. táblázat: Hozzáadott érték az árbevétel arányában 2020-ban

Vállalat	Hozzáadott érték/árbevétel	Vállalat	Hozzáadott érték/árbevétel
Autógyártás	0,19	Autógyártás	0,07
Gyógyszergyártás	0,51	Autóalkatrész-gyártás	0,21
Vegyipar	0,26	Autóalkatrész-gyártás	0,10
Gyógyszergyártás	0,50	Autóalkatrész-gyártás	0,05
Akkumulátor gyártás	0,20	Autóalkatrész-gyártás	0,16
Gyógyszergyártás	0,49	Gépgyártás	0,19
Autógumi gyártás	0,42	Papíripar	0,55

Vállalat	Hozzáadott érték/árbevétel	Vállalat	Hozzáadott érték/árbevétel
Elektronika	0,12	Gépgyártás	0,25
Gyógyszergyártás	0,19	Elektronika	0,18
Elektronika	0,36	Elektronika	0,60
Elektronika	0,07	Autóalkatrész-gyártás	0,08
Autóalkatrész-gyártás	0,51	Gépgyártás	0,09
Fémfeldolgozás	0,52	Autóalkatrész-gyártás	0,77
Élelmiszeripar	0,21	Élelmiszeripar	0,16
Gépgyártás	0,31	Elektronika	0,26
Műanyagipar	0,28		

Forrás: Nemzetgazdasági Minisztérium adatbázisa

Az előző évinél magasabb hozzáadott érték arányok oka lehet az is, hogy az erőssorrend szerint elrendezett mintázatban *megjelent néhány magasabb árbevétel-arányos hozzáadott értékű cég, és ez javította a képet*. Egyébként a vállalatok közötti arányok jelentősen nem változtak, a gyógyszergyártás értékei most is kiemelkednek, s a járműgyártási klaszteren kívüli ágazatok vállalatai ebben az indikátorban jobban teljesítenek.

A legnagyobb hozzáadott értéket termelő feldolgozóipari cégek 2024-ben az előző évekhez hasonló eredményeket produkáltak (14. táblázat).

14. táblázat: Vállalati hozzáadott érték az árbevétel arányában 2024-ben

Vállalat	Hozzáadott érték/árbevétel	Vállalat	Hozzáadott érték/árbevétel
Gyógyszergyártás	0,60	Autóalkatrész-gyártás	0,13
Akkumulátor gyártás	0,40	Gépgyártás	0,16
Gyógyszergyártás	0,50	Élelmiszeripar	0,23
Akkumulátor gyártás	0,34	Gépgyártás	0,27
Elektronika	0,15	Gépgyártás	0,16
Autógumi gyártás	0,31	Vegyipar	0,06
Elektronika	0,35	Gyógyszergyártás	0,24
Autóalkatrész-gyártás	0,56	Autógumi gyártás	0,14
Autóalkatrész-gyártás	0,15	Autóalkatrész-gyártás	0,28
Élelmiszeripar	0,22	Fémfeldolgozás	0,21

Vállalat	Hozzáadott érték/árbevétel	Vállalat	Hozzáadott érték/árbevétel
Autógyártás	0,08	Autóalkatrész-gyártás	0,14
Elektronika	0,12	Élelmiszeripar	0,12
Műanyagipar	0,29		

Forrás: Vállalati beszámolók

15. táblázat: Kormányközeli építőipari vállalatok árbevétel-arányos hozzáadott értéke

Vállalat	2020	2024
Építőipar	0,25	0,25
Építőipar	0,26	0,18
Építőipar	0,27	0,23
Építőipar	0,14	0,14

Forrás: Nemzetgazdasági Minisztérium adatbázisa

A favorizált vállalatok vonatkozó adatai nem mutatnak lényeges változást.

A gazdaság politikai kormányzásának árnyoldalai az akut torzulások tükrében

A kormányzat által gazdaságfejlesztésre fordított összegek a gazdasági működés befolyásolásának legitim eszközei, azonban nem közömbös azok nagysága és felhasználásának hatékonysága. Hogy az államháztartás kiadásai között milyen súlya van a gazdaságra fordított forrásoknak, az döntő jelentőségű a mindenkori jövő szempontjából. Hazánkban 2010 és 2025 között jelentős változások történtek az államháztartás kiadási szerkezetében. A 16. táblázat adatainak tanúsága szerint, a gazdaságra fordított kiadások a 2010-es 14,3%-ról 2025-ben 16,9%-ra emelkedtek. Ez az államháztartási kiadások szerkezetében a második legnagyobb tétel (a legnagyobbak számító társadalombiztosítási és nyugdíjfizetési tétel aránya csökkent). A gazdasági célú kiadások aránynövekedése – sajnálatos módon – az oktatás és a szociális kiadások rovására történt, az egészségügyi kiadások stagnálása mellett.

A vállalatoknak nyújtott kormányzati támogatások fejlesztési célt szolgálva kevés számú gazdasági egységet kedvezményeztek, s a támogatások túlnyomó többségét hazánkba betelepülő – működő tőkét behozó – vállalatok kapták. E fejlesztési támogatások haszonélvezői tőkeerős külföldi multinacionális vállalatok voltak. Ezeket a forrásokat a kormányzat abban a reményben nyújtotta

a vállalati beruházások finanszírozásához, hogy később ebből új érték keletkezik a társadalom számára. E támogatásokat ritkán nyújtották konkrét kritériumok vállalása alapján a kedvezményezett cégeknek. Ezek a juttatások nagyon koncentráltak voltak, kevés számú ágazatot preferálva (autóipar és akkumulátor gyártás). Ez a forrásjuttatás az állami költségvetési források relatív szűkössége folytán azt is jelenti, hogy nagyon sok vállalat (arra érdemes termelési keretmetszetek sem) egyáltalán nem részesedhetek a támogatásokból. Sokak egybehangzó véleménye szerint, *a koncentráltan kiosztott gazdaságfejlesztési források nagyságával nem állt arányban hasznosulásuk hatékonysága*. Ez a hiányosság tetten érhető mind az egyes ágazatok növekedési adataiban, mind a képződött hozzáadott érték hosszabb távú stagnálásában.

16. táblázat: Az államháztartás kiadásai funkció szerint (Megoszlás%-ban)

Tétel	2010	2025
Általános közösségi szolgáltatás	9,8	9,6
Védelem	1,8	4,5
Rendvédelem	3,7	3,5
Oktatás	11,6	9,8
Egészségügy	9,1	9,4
TB, Nyugdíj	34,6	29,5
Lakásügy	3,3	2,3
Szórakozás, Sport, Egyház	2,8	3,8
Gazdasági funkció	14,3	16,9
Államadósság-kezelés	8,5	9,8
Egyéb	0,5	0,6
Összesen	100,0	100,0

Forrás: Pénzügyminisztérium, Nemzetgazdasági Minisztérium (Közl: HVG 2025. 12. 18.)

17. táblázat: Hazánk nettó uniós támogatása a GDP %-ában (Támogatások és befizetések egyenlege)

Év	Egyenleg	Év	Egyenleg
2004	0,2	2014	5,3
2005	0,6	2015	4,0
2006	1,2	2016	3,0
2007	1,5	2017	2,4

Év	Egyenleg	Év	Egyenleg
2008	1,0	2018	3,7
2009	2,8	2019	3,4
2010	2,7	2020	3,4
2011	4,3	2021	2,9
2012	3,2	2022	2,9
2013	4,8		

Forrás: Európai Bizottság adatbázis (Közli: HVG, 2025. 10. 30. Gulácsi Gábor: Bontási költségek)

A 17. táblázat adatsorai aligha hagynak kétséget afelől, hogy az uniós támogatásoknak kiemelkedő szerepe volt a makrogazdasági folyamatok finanszírozásában. Vitathatatlan tény, hogy az integrációs források zárolásáig egy éves átlagban körülbelül 3%-kal növekvő gazdaságban, ennek megfelelő arányban, a GDP átlagosan 3-4%-át kitevő vissza nem térítendő pénzforrás áramlott gazdaságunkba. E pénzek (véltetőleg ideiglenes) zárolása azt is jelentette, hogy a beruházások utóbbi években bekövetkezett zuhanása részben erre vezethető vissza.

A hazai gazdasági növekedés lassulása, majd a stagnálás bekövetkezte új helyzetet teremtett a költségvetési gazdálkodásban. 2022-től az említett okok miatt kevesebb elosztható forrás állt rendelkezésre, amire a kormányzat nem volt tekintettel. Egyre fokozódott az éves költségvetési hiány, a kiadási oldal változatlan maradt, s emiatt fokozódott az állam eladósodása. Ezt mutatja a 18. táblázat.

18. táblázat: A kormányzati szektor hiánya és az uniós források (adatok milliárd forintban)

Év	Költségvetési hiány		Uniós támogatás		Uniós agrártámogatás	
	Tervezett	Tényleges	Tervezett	Tényleges	Tervezett	Tényleges
2020	367	5311	1182	1681	423	516
2021	1491	4774	1130	1553	472	444
2022	3153	4672	2351	1304	489	481
2023	2352	4436	2193	1873	511	556
2024	2519	4436	2393	775	628	570
2025	4123	5739	3129	551*	591	n.a.

Forrás: Pénzügyminisztérium, Nemzetgazdasági Minisztérium (Közli: HVG 2026. 01. 15.)

*november végén

A vállalatok forráselosztását a *hitelprogramok* erőteljesen formálták, különösen a vizsgált időszak első felében. Nagyléptékű hitelexpanzió valósult meg, ennek keretében az első tíz évet viszonylagos forrásbőség jellemezte, amely ala-

csony kamatozású hitelekben, vagy egyenesen kamatmentes kölcsön formájában testesült meg. E hitelprogramok keretében elsősorban preferált vállalatok jutottak forrásokhoz. Ezek a hitelek és kölcsönök finanszírozták a termelő beruházási projekteket, az államháztartást és a fiatalok lakáshoz jutását. Az időszak második része az első ellentételeként forrás-szűkösséget mutatott, aminek két oka volt: a vonatkozó időszakban elkezdődött a korábban felvett hitelek és kölcsönök visszafizetése, másrészt erre az időre esett az uniós források zárolása. Az időszak nagyobb részében tapasztalt mérsékelt ütemű gazdasági növekedés egybeesett az állami költségvetés tartósan kritikus helyzetével. A krónikus költségvetési hiány, a források kormányzati kedvezményezéssé túlelosztása folyamatosan táplálta az állam eladósodását.

Az állami költségvetés kamatterheit folyamatosan növelte a kedvezményes kamat ellenében, vagy kamatmentesen nyújtott bankhitelek utáni kötelezettség, valamint a belső és külső államadósság kamata. Ez a költségvetési kötelezettség a folyó évtized közepére már évi négyezer milliárd forint fölé emelkedett, ami csökkenti a költségvetés mozgásterét. Ezt mutatja az alábbi 19. táblázat.

19. táblázat: A költségvetés kamatkiadása összegben és a GDP százalékában 2019–2025 között

Év	Összeg (md Ft)	Kamat/GDP %
2019	1101	2,3
2020	1225	2,5
2021	1408	2,5
2022	2101	3,2
2023	2764	3,7
2024	3613	4,4
2025 (I-IX)	4014	4,4

Forrás: KSH, NGM (Közli: HVG, 2025. 12.11.)

Az uniós források és a hazai beruházások kapcsolatát tekintve a 2010-2025-ös időszak első tíz évében az uniós forrásoknak kulcsszerepe volt a beruházások szintjének fenntartásában. Az akkoriban megvalósult beruházási projektek jelentős része az építőipari vállalkozások rövid távú érdekei szempontjából értékelődtek. Az akkor megvalósuló sport-, látvány-, presztízs-, infrastruktúra, valamint külföldön létrehozott beruházási projektek – elkészültük után – súlyos fenntarthatósági problémákat okoztak, s teherként nehezedtek a gazdaságra. Az uniós források beáramlásában 2022-ben törés következett be, s ez elemi erővel hatott a beruházásokra is. Ezt mutatja a 20. táblázat.

**20. táblázat: A beruházások alakulása a gazdaság stagnálásának időszakában
(az előző év azonos időszaka = 100)**

Összes beruházás		Vállalati beruházás		Állami beruházás	
2021		2021		2021	
I.	99,9	I.	87,1	I.	119,8
II.	110,0	II.	110,0	II.	103,9
III.	115,5	III.	119,1	III.	90,0
IV.	100,0	IV.	106,0	IV.	92,3
2022		2022		2022	
I.	109,0	I.	108,2	I.	88,0
II.	109,0	II.	102,0	II.	102,8
III.	102,0	III.	100,0	III.	90,5
IV.	95,0	IV.	99,1	IV.	75,6
2023		2023		2023	
I.	100,0	I.	101,8	I.	110,0
II.	85,0	II.	89,1	II.	83,2
III.	85,0	III.	89,8	III.	110,0
IV.	97,0	IV.	95,0	IV.	136,0
2024		2024		2024	
I.	83,4	I.	99,1	I.	61,4
II.	86,0	II.	89,5	II.	82,1
III.	87,0	III.	94,0	III.	63,6
IV.	86,0	IV.	90,0	IV.	74,2
2025		2025		2025	
I.	86,8	I.	86,8	I.	72,2
II.	92,0	II.	n.a.	II.	n.a.

Forrás: KSH adatbázis (Közli: HVG, 200025. 08. 28.)

A 20. táblázat adatainak tanúsága szerint az utóbbi négy évben zuhanás-szerűen estek a beruházási kiadások, s ennek súlyos a jövőbeni hatása a kapacitás-fenntartásra, a korszerűsítésre és a produktivitásra. A beruházások tartós visszaesésének nemcsak finanszírozási okai vannak. *A gazdaság politikai kormányzásához kedvezőtlen körülményként hozzá tartozott a jogbizonytalanság, a normativitás hiánya, az adózás kiszámíthatatlansága, a jövőkép hiánya, a kormány-*

zati beavatkozások váratlansága és a bizalom általános hiánya miatt. Az utóbbi másfél évtizedben kialakult szerkezeti torzulások, egy bizonyos vállalati körrel való kivételezés, valamint a tulajdont érintő beavatkozások lehetősége olyan miliőt teremtett, amelyben a beruházások vállalása és a jövővel szembeni elköteleződés nagyfokú kockázattűrést igényelt. A gazdaságban kialakult, kivételesen nagyfokúnak tekinthető bizonytalanság szilárd elszántságot követel a vállalati döntéshozók szempontjából.

A fenti körkép nem hagy kétséget afelől, hogy a kormányzati gazdaságpolitikának nem volt belső konzisztenciája. Ezt az igazolja, hogy a kormányzat költségvetésből eszközölt kifizetéseknek nagy volumene, a vizsgált időszak első részében fenntartott hitelexpanzió, az ennek nyomán halmozódó kamattkiadások, az uniós források befagyasztása, a beruházási kiadások rángásai, a tartós jogbizonytalanság mind arra mutat, hogy *a gazdaság politikai kormányzása során nem alakul ki a célok és eszközök összhangja, s emiatt romlik a gazdasági kormányzás hatékonysága*. Az átgondolatlan elosztási-újraelosztási gyakorlat folyamatosan szétfeszítette az állami költségvetés kereteit. A kormányzat mindig az akut feszültségeket igyekezett feloldani. Ennek érdekében kikapcsolta a piaci mechanizmus egyre több elemét. A normatív szabályozás háttérbe szorításával egyre nagyobb szerephez jutottak a különadók, díjak, extra elvonások, az ágazati adóterhek, s más *piacidegen megoldások*, mint az ár-stop és árrés-stop. Például az infláció csökkentése nem a költségvetési túlelosztás mérséklésével történik, hanem *az árakba történő, nem piackonform beavatkozással*. A vizsgált időszak nagy részében tartós volt a gazdaság túlfűtöttsége, elsősorban a gazdasági növekedés erőltetése miatt.

A vállalatok nem normatív rendszerű sarcolásával szemben, az adózás alóli kedvezmények nyújtásával éppen ellenkező előjelű folyamatok történnek. Az adózás részleges vagy teljes kedvezményezése, a személyi adók elengedésével csökkentik a költségvetés vonatkozó bevételét, s ha ezt nem ellentételezi a kiadási oldal csökkentése, akkor megrendülhet a költségvetés stabilitása, amit az eladósodás növekedése ellensúlyozhat.

A gazdaság politikai kormányzása a fentebb leírt keretrendszerben történt, s a vonatkozó időszak két szakaszra tagolódik. A 2013-2019 közötti időszakra esik az a beruházási program, amelynek keretében nagy számban épültek stadionok, különböző rendeltetésű csarnokok, készültek látvány- és presztízs-beruházások, különféle célú infrastruktúra projektek, turisztikai fejlesztések. Ennek a periódusnak vezető ágazata az építőipar volt. Az alábbi 21. táblázat bemutatja a legjelentősebb kormányközeli építőipari vállalatok 2010-2024 közötti aggregált nyereségét.

21. táblázat: Kormányközeli építőipari vállalatok 2010–2024 közötti összesített nyeresége adatok (milliárd forintban)

Vállalat	Összesített nyereség
A	199,9
B	168,7
C	149,2
D	134,5
E	110,4
F	78,3
G	70,4
H	67,3
I	43,2

Forrás: G7 Jandó Zoltán tanulmány, 2025. 08. 19.

Az építőipar húzóágazatként választása hibás gazdasági helyzetfelismerésen alapult. Az építőipart nagy beruházási programokhoz akkor aktivizálják (infrastruktúra fejlesztéshez), amikor kereslethiányos gazdaságban anticiklikus gazdaságpolitika alkalmazása válik szükségessé. A jelzett 2014-2019 közötti időszakban erős konjunktúra érvényesült mind a nemzetközi piacokon, mind országunkban. Ilyen körülmények között nincs értelme prociklikus gazdaságpolitika folytatásának.

A világjárvány idején és azt követően külföldi működőtőke beruházásokra alapozva folytatódott az extenzív fejlesztések expanziója, ami az építőipari vállalatok számára újra-erősödő konjunktúrát jelentett. Az uniós források zárolásával a külföldi működőtőke-beáramlás lett a fő finanszírozási forrás. Ezekben az években két új, nagykapacitású autógyári beruházás indult, s ez időszak során ötven helyen kezdődött akkumulátor összeszerelő, részegység előállító, valamint akkumulátor bon-tásra rendelt üzemépítés. Az új autógyarak megépítésével, az akkumulátor-üzlet erőltetett ütemű felfuttatásával tovább torzult a járműipari klaszter által megtestesített monokultúras iparszerkezet. A gyárépítésen túlmenően a tágabb infrastruktúra feltételek létrehozatalának joga is a hazai építőipari vállalatoké lett. Ez az ipar-fejlesztés megrendelést biztosított, s a 2020-2025 közötti időszakban folytatódott az előző periódus egyoldalú fejlesztési kurzusa a kínai-koreai-német járműipari klaszter bővítésével. A víz-, energia-, közlekedési infrastruktúra-feltételek megteremtése hazai építési vállalkozások részvételével történik.

Az a gazdaságpolitikai választás, amely az építőipart kiemelte, az egyben a középállamati feldolgozóipart háttérbe sorolta. Hogy ez az értékválasztás mit jelentett, a hozzáadott érték alapján tett összehasonlítás meggyőzően mutatja a haszonáldozat súlyos következményeit (22. táblázat).

22. táblázat: Hozzáadott érték az építőiparban és a feldolgozóiparban 2016–2023 között (adatok milliárd dollárban)

Év	Építőipar	Feldolgozóipar
2016	1,1	2,9
2017	1,4	3,1
2018	1,9	3,3
2019	2,4	3,3
2020	2,4	3,1
2021	2,9	3,4
2022	3,6	3,3
2023	3,9	4,3

Forrás: OECD adatbázis

A külföldi működőtőke-alapú vállalatok betelepülését a kormányzat fejlesztési forrásokkal támogatta, lényegében a hazai gazdaság erején felül.

Az alábbi 23. táblázat mutatja, hogy a külföldi multinacionális vállalatok hazánkban létrehozott leányvállalatainak alapítását – különösen 2015 után – a kormányzat jelentős összegekkel támogatta.

23. táblázat: Egyedi kormánydöntés alapján adott támogatások összege (adatok milliárd forintban)

Év	Támogatás	Év	Támogatás
2004	17,6	2015	35,5
2005	31,9	2016	55,8
2006	20,4	2017	71,1
2007	17,0	2018	90,8
2008	34,4	2019	104,9
2009	3,8	2020	64,2
2010	4,3	2021	248,3
2011	21,8	2022	130,6
2012	0,1	2023	294,4
2013	19,9	2024	46,3
2014	41,7	2025	n.a.

Forrás: Nemzetgazdasági Minisztérium adatbázisa

E források túlnyomó többségét autóipari, autóalkatrész gyártási, valamint akkumulátor termelési projektek kapták. A jelek arra mutatnak, hogy a kormányzati gazdaságpolitikában folytatódik az extenzív beruházási expanzió. Szerepel a fejlesztési elgondolások között százötven új gyárüzem megépítése, vasút, Duna-híd, autópálya-építés és az akkumulátor-üzlet további extenzív terjeszkedése. Ez egyben azt is jelenti, hogy kormányzati kezdeményezésre a közeljövőben nem kerülhet sor a középvállalatok és a hazai tulajdonú nagyvállalatok intenzifikáló technikai-technológiai korszerűsítésére és a tudásalapú gazdaság alapjainak kiszélesítésére.

Epilógus

A gazdaság funkcionális szerkezetének torzulását a politikai kormányzás nyomában kialakult erőforrás centralizáció és a pénzalapok koncentrált újraelosztása alapozta meg. A fejlesztésben sok volt az improvizáció, a kivitelezésben pedig a voluntarizmus volt a vezérelv. A 2010-es váltást követően az akciósorozat fedőneve az újra-iparosítás volt. Ma már világosan látható, hogy a régió több országában ezt a célt a korábbinál magasabb technikai-technológiai színvonalal érték el, mi viszont *bennragadtunk* a korábbi állapotban, a korábbi színvonal újratermelésének tulajdoníthatóan. A legkevésbé célszerű megoldást választva extenzív expanzióval bővítetten reprodukáltuk a régi struktúrát. *Felmerül a kérdés, hogy ehelyett milyen megoldásra lett volna szükség. Többek között a hazai tulajdonú közép- és nagyvállalatokat hozzásegíteni a termelés-szolgáltatás digitalizációjához, fejlett menedzsment tudás átvételéhez, továbbá segíteni e vállalatokat a piacra jutásban, valamint a termelési műveletek technikai-technológiai korszerűsítésében.*

A centralizált fejlesztéspolitika végletes érvényesítéséhez nagyfokú forrás-centralizációra volt szükség. A választott kormányzati megoldások alkalmazásakor figyelmen kívül maradtak elemi közgazdasági törvényszerűségek. Ilyen volt a marginális hatékonyság szabályának figyelmen kívül hagyása: adott termelési tényező, gyártási mennyiség etc. túlzott felhasználása csökkenti a következő igénybe vett eszköz addicionális hatékonyságát. Egy tervezett beruházási projekt és annak termelésbe léptetése nyersanyagot, alapanyagot, energiát, munkaerőt, a gyártott termékeknek biztos piacot, infrastruktúra-feltételeket komplexen igényel. A kormányzat-központú fejlesztéspolitika kialakításakor kiragadták a gyártandó termék know-how-jának hozzájutási módját, az említett keretfeltételek biztosítása a homályos jövőre maradt. Ez a gyakorlat egyszerre volt politikai és gazdasági *voluntarizmusnak* nevezhető.

Az extenzív fejlesztés erőltetése hosszabb távra meghatározta a központi költségvetés szabad rendelkezésű forrásainak krónikus hiányát, valamint az állandósuló költségvetési deficitet. A kiválasztott fejlesztési irányok realizálását csak a legközelebbi jövő perspektívájából szemlélték. A hosszabb távú (negatív) kihatásokkal nem foglalkoztak (környezetkárosítás). Az egyszerre túl sok beruházási-fejlesztési projekt vállalása fokozta az állami eladósodási kényszert.

A piaci mechanizmusok kikapcsolása a kormányközeli vállalati kör működéséből, piac által nem legitimált vagyoni differenciálódást indított el. Egyik oldalról az állami megbízással induló projektek mértéktelen túlárzásából származó forrásokból, az ingyenes vagy jutányos privatizációból eredő vagyonyavakból, közvetlen kormányzati forrásjuttatásból nagy vagyonok keletkeztek, s a gazdasági szereplők vagyoni helyzetében óriási differenciálódás ment végbe. A tendencia következményeit súlyosbítja, hogy eközben a makrogazdasági teljesítmény tartósan stagnált, ebből számottevő pótlólagos források nem keletkeztek a vagyoni polarizálódáshoz.

A vagyoncentrikus vállalati felhalmozásban fontos szerepe van a vagyonjuttatásként kapott épületeknek, építményeknek, terület-ingatlanoknak. A kormányzat által így adományozott vagyonyavak révén fokozottan felértékelődött az ingatlanforgalmazás, a vagyongazdálkodás és ingatlanfejlesztés súlya, olyanra, hogy ezek a vállalkozások a kedvezményezett cégek részeként még a fő profil nyereségességét is meghaladóan voltak eredményesek. A legkülönbözőbb csatornákon az e vállalati körbe áramló likvid források a fizikai vagyonyavak adásvételi forgatásában meghatározó szerepet játszottak. Minthogy e tranzakciók zöme a kedvezményezett vállalati körön belül zajlott, ez forráshiányt okozott a versenyz gazdasági vállalatok körében, ami a makrogazdaság „motorjának” lefulladását okozta.

Hivatkozások

1. Eurostat adatbázis
2. Financial Times cikksorozat a magyarországi közbeszerzésekről (2026. március)
3. Voszka Éva: Rezsimváltó tulajdonoscserék Magyarországon, 2010-2025. Közgazdasági Szemle, 2025. november, 1057-1081. Vállalati beszámolók adatai alapján számítva
4. HVG 2025. 08. 07.; 2025. 10. 30.; 2026. 01. 15.
5. OECD adatbázis
6. Nemzetgazdasági Minisztérium adatbázisa
7. Pénzügyminisztérium adatbázisa
8. MNB adatbázisa
9. Európai Bizottság adatbázisa
10. Központi Statisztikai Hivatal adatbázisa
11. Gulácsi Gábor: Bontási költségek. HVG, 2025. 10. 30.
12. Jandó Zoltán: G7 tanulmány. 2025. 08. 19.